МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

НА ТЕМУ: «УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ (НА ПРИКЛАДІ ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»)»

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0724-уфпс
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
(шифр і назва спеціальності)
освітньої програми Управління фінансами підприємницьких структур
(назва освітньої програми)
О.М. Соловйов
(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, доцент, канд. екон. наук Сіліна І.В.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, професор, д-р екон. наук Шапуров О.О.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ім. Ю.М. ПОТЕБНІ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та назва)
Освітня програма Управління фінансами підприємницьких структур
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д-р екон. наук, проф.

_____ Клопов І.О.
(підпис)

“____” _____ 202_ р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Соловйов Олександр Миколайович
(прізвище, ім’я та по-батькові)

1. Тема роботи: Управління фінансовою стійкістю металургійного підприємства в умовах кризи (на прикладі ПАТ «Запоріжсталь»)

керівник роботи Сіліна І.В., канд. екон. наук, доцент
(прізвище, ім’я та по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «____» _____ 2024 р. № _____

2. Строк подання студентом роботи

3. Вихідні дані до роботи 1. Постановка задачі.
2. Перелік літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1. Теоретична частина
2. Аналітична частина
3. Рекомендації

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов’язкових креслень)
презентація

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

К А Л Е Н Д А Р Н И Й П Л А Н

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Розробка плану роботи.		
2.	Збір вихідних даних.		
3.	Обробка теоретичних джерел.		
4.	Розробка першого і другого розділу.		
5.	Розробка третього розділу.		
6.	Оформлення і нормоконтроль		
	кваліфікаційної роботи.		
7.	Захист кваліфікаційної роботи.		

Студент _____ Соловйов О.М.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ Сіліна І.В.
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Соловйов О.М. Кваліфікаційна робота магістра «Управління фінансовою стійкістю металургійного підприємства в умовах кризи (на прикладі ПАТ «Запоріжсталь»)»: 62 с., - рис., 16 табл., 30 джерел, - додатки.

Ключові слова: фінансова стійкість, прогнозування банкрутства, дискримінантні моделі, нейронні мережі, нечітка логіка, автоматизація процесів, АТ "Запоріжсталь", рентабельність, фінансовий ризик, зовнішньоекономічна діяльність, диверсифікація продукції, конкурентоспроможність, інноваційні технології, посткризове відновлення.

У кваліфікаційній роботі розглядаються теоретичні аспекти фінансової стійкості підприємств, методи її оцінки та специфіка застосування різних моделей прогнозування банкрутства. Аналізуються традиційні методи, такі як дискримінантні моделі, а також сучасні підходи, зокрема використання нейронних мереж та нечіткої логіки, що сприяють підвищенню точності прогнозування і зниженню витрат. У другому розділі досліджується фінансова стійкість АТ "Запоріжсталь", виявляючи значні коливання фінансових результатів у кризові роки та прибуткові періоди, а також позитивні тенденції у зростанні фінансової стійкості. У третьому розділі аналізується зовнішньоекономічна діяльність підприємства, виявляючи позитивні результати зростання експорту та диверсифікації продукції. Для підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності необхідно зосередити увагу на підвищенні конкурентоспроможності продукції, розширенні ринків збуту та оптимізації логістичних процесів. Загальний підхід до управління фінансовою стійкістю, який включає вдосконалення внутрішніх фінансових процесів, активізацію зовнішньоекономічної діяльності та інноваційний розвиток, дозволить зміцнити фінансові позиції підприємства та забезпечити його стабільний розвиток навіть у складних економічних умовах.

ABSTRACT

O.M. Solovyov Master’s qualifying paper «Management of financial sustainability of a metallurgical enterprise in a crisis (on the example of PJSC "Zaporizhstal")»: 62 pages, - figures, 16 tables 30 references, - supplements.

Keywords: financial stability, bankruptcy prediction, discriminant models, neural networks, fuzzy logic, process automation, JSC "Zaporizhstal", profitability, financial risk, foreign economic activity, product diversification, competitiveness, innovative technologies, post-crisis recovery.

Abstract: This thesis explores the theoretical aspects of financial stability of enterprises, methods for its assessment, and the specifics of applying various bankruptcy prediction models. The study analyzes traditional methods such as discriminant models, as well as modern approaches, including the use of neural networks and fuzzy logic, which contribute to improving the accuracy of predictions and reducing costs. The second chapter examines the financial stability of JSC "Zaporizhstal," revealing significant fluctuations in financial results during crisis years and profitable periods, as well as positive trends in the growth of financial stability. The third chapter analyzes the company's foreign economic activity, showing positive results in export growth and product diversification. To further enhance the effectiveness of foreign economic activity, attention must be focused on increasing product competitiveness, expanding markets, and optimizing logistics processes. The comprehensive approach to managing financial stability, which includes improving internal financial processes, activating foreign economic activity, and innovative development, will strengthen the company's financial position and ensure its stable development even in challenging economic conditions.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ …… 2
РЕФЕРАТ …… 4
ABSTRACT…… 4
ВСТУП……..... 7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ……. 9
1.1. Концепції фінансової стійкості та їх особливості…….. 9
1.2. Методологія фінансової стійкості промислового підприємства…….. 14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА……. 20
2.1. Аналіз організаційно-фінансового стану металургійного підприємства.. 20
2.2. Побудова та аналіз моделей банкрутства……. 26
2.3. Аналіз фінансових результатів промислового підприємства……. 29
2.4. Аналіз фінансової стійкості промислового підприємства…….. 34
РОЗДІЛ 3. ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ…… 40
3.1. Оцінка ефективності експортно-імпортних операцій АТ "Запоріжсталь"……...…….. 40
3.2. Формування стратегії підвищення фінансової стійкості металургійного підприємства……... 50
ВИСНОВКИ…… 57
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ…..…….. 59

ВСТУП

Актуальність дослідження. Фінансова стійкість підприємств є ключовим чинником забезпечення їх конкурентоспроможності, адаптації до кризових умов і стійкості до економічних викликів. Особливе значення це питання має для українських промислових підприємств, таких як АТ "Запоріжсталь", які функціонують у старопромислових регіонах і стикаються з викликами війни, економічної нестабільності та посткризового відновлення.

Сучасні економічні умови вимагають впровадження інноваційних підходів до управління фінансовою стійкістю. Крім того, використання нових методів оцінки, таких як штучні нейронні мережі та нечітка логіка, дозволяє підвищити точність прогнозування банкрутства, знизити витрати та забезпечити ефективне управління фінансовими ризиками. Врахування специфіки зовнішньоекономічної діяльності підприємств, а також інноваційних технологій сприяє зниженню від зовнішніх факторів та забезпечує сталий розвиток навіть у складних впровадження економічних умов.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення фінансової стійкості промислових підприємств.

Предметом дослідження є методи, моделі та інструменти оцінки й управління фінансовою стійкістю підприємств.

Завдання дослідження :

1. Дослідити теоретичні основи фінансової стійкості підприємств та методи її оцінки.
2. Проаналізувати традиційні та інноваційні моделі прогнозування банкрутства, включаючи штучні нейронні мережі.
3. Провести аналіз фінансової стійкості АТ "Запоріжсталь" на основі ключових фінансових показників.
4. Визначити роль зовнішньоекономічної діяльності у зміцненні фінансової стійкості підприємства.

5. Розробити рекомендації щодо впровадження інноваційних технологій для оптимізації фінансового управління та зниження ризиків.

Методи дослідження включають системний підхід, економічне моделювання, аналіз динамічних рядів фінансових показників, порівняльний аналіз методів прогнозування та прогнозування на основі сценарного підходу.

Наукова новизна отриманих результатів досягається у вдосконаленні підходів до оцінки та управління фінансовою стійкістю підприємств через інтеграцію сучасних моделей прогнозування, а також у розробці рекомендацій для підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності та зниження ризиків.

Практичне значення результатів виникає у можливості використання розроблених рекомендацій для підвищення фінансової стійкості підприємств, оптимізації їх діяльності та забезпечення сталого розвитку в умовах економічної нестабільності. Це сприятиме зниженню фінансових ризиків, підвищенню конкурентоспроможності та адаптації підприємств до викликів посткризового відновлення.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ

1.1. Концепції фінансової стійкості та їх особливості

Свобода підприємництва і вибору є фундаментальною основою ведення продуктивної діяльності в умовах ринкової економіки, яка на сьогоднішній день є найбільш поширеною формою організації економіки в світі. Роль держави полягає лише в загальному напрямку розвитку і трансформації національної економіки і в установленні певних обмежень. Сама система розподілу товарів і послуг формується за допомогою вільних рішень споживачів і постачальників. Економічні суб'єкти мають широку свобода розпоряджатися своїми обмеженими економічними ресурсами на власний розсуд. Відповідно, наслідки економічних рішень також є частиною відповідальності економічних суб'єктів. Таким чином, будь-яка компанія, яка прагне отримати прибуток або досягти іншого якогось іншого бажаного ефекту, для досягнення своїх цілей повинна раціонально розпоряджатися своїми ресурсами і враховувати загрози, які можуть призвести до небажаних наслідків. Одним із ключових завдань компанії є прискорення зростання її прибутку, що може бути досягнуто, зокрема, за рахунок додаткового фінансування третіми особами та супроводжується підвищенням фінансових ризиків. Тому в такому випадку зростає ризик несвоєчасного погашення боргом для компанії, тобто її банкрутства. Уникнення фінансового краху – ще одне ключове завдання компанії. Постійний моніторинг фінансового стану та своєчасні прийняття рішень щодо усунення загроз втрати фінансової спроможності підприємства продовжувати свою діяльність є неодмінною умовою його сталого розвитку.

Процедури моніторингу є досить дорогими, а достовірність результатів суттєво залежить від рівня кваліфікації та компетентності персоналу. Тому, на

нашу думку, найбільш ефективним рішенням є автоматизація процесу, що дозволяє значно знизити його вартість, підвищити точність і виключити ризики, пов'язані з людським фактором. Запропоновано використовувати штучні нейронні мережі для моделювання фінансової стійкості компанії.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання оцінки, управління та моделювання фінансової стійкості компанії досліджували: Е. Альтман [1], К. Бірман [2], Г. Тішоу [3], Р. Таффлер [3], Дж. Сойло [4], Т.А. Аль-Кассара [4], П.К. Озіл [5], О.Д. Шарапов [6], О.О. Терещенко [7], А.В. Матвійчук [8–10], О.В. Павловська [11], А.М. Поддєрьогін [12, 13], Л.Ю. Савченко. Наумова [12], Г.В. Давидова [14], О.Ю. Савченко Бєліков [14], Л.Д. Буряк [13, 15], Г.Г. Нам [13], О.Г. Яковенко [16], А.М. Павліковський [15], В.Г. Вершигора [17] та інші. Серед існуючих спроб імітувати фінансову стійкість найбільшого поширення набули дискримінантні моделі. Перша модель такого роду була представлена американським вченим Едвардом Альтманом в 1968 році, вона мала відношення до умов економіки США того часу, і її перша версія включала в себе п'ять факторів [1, с. 589-609]. За допомогою цієї моделі розраховується Z-показник, діапазон можливих значень якого ділиться на області високої ймовірності банкрутства, низької ймовірності банкрутства та зони невизначеності. Згодом цей підхід отримав подальший розвиток і застосовувався для побудови інших дискримінантних моделей для різних країн. Прикладами можуть служити моделі Бірмана для Німеччини (десять факторів) [2, с. 118–121], моделі Тафлера і Тішоу для Великої Британії та О.О. Терещенка (шість факторів) [7, с. 38–45] та А.В. Матвійчука (сім факторів) [8, с. 24–46] для України та ін. А.В. Матвійчук [9, с. 229–231] наводить результати експериментів з використання деяких із цих моделей для економіки України. Точність класифікації моделі Матвійчука на вибірці, яка була використана для її створення, становила 82,5% (92% – банкрути, 72,4% – фінансово стійкі), а на незалежній вибірці – 80,1% (89,2 та 71,2%) відповідно) [9, с. 229]. На цих же даних модель Альтмана показала точність 54,3% (54,1% – банкрути, 54,5% – фінансово стійкі), при цьому вона не могла оцінити стан 11,7% компаній [9, с. 230]. Модель Терещенка не дала жодної

оцінки для 51,4% компаній, тоді як для оцінюваних підприємств точність становила 67,6% [9, с. 230–231].

Тому, на наш погляд, результати деяких з перерахованих вище моделей є занадто низькими для використання в сучасній практиці економіки України, можуть використовуватися й інші, але є сенс спробувати створити нові, більш точні моделі прогнозування банкрутства. Крім дискримінантних моделей були запропоновані й інші методи прогнозування банкрутства підприємства. Так, А.В. Матвійчук пропонує застосовувати комплексний фінансовий аналіз підприємств на основі теорії нечіткої логіки. Цей підхід передбачає побудову нечіткої моделі діагностики банкрутства підприємства. Спроби побудови таких моделей досягли загальної точності 92,7%, що передбачає точність правильної класифікації банкрутств 100%, а точність правильної класифікації фінансово стійких компаній становить 85,7% (при бета-похибці 14,3%) [10, с. 96]. На наш погляд, це непоганий результат, але варто визнати, що бета-похибка цієї моделі досить значна і її зниження є важливим завданням для подальших досліджень

Також А.В. Матвійчук у [10, с. 100–101] наводить результати спроб побудови нейромережевих моделей фінансової стійкості, зокрема, було досягнуто точності класифікації 98,6% (100% – банкрути, 97,0% – фінансово стійкі компанії), що є високим результатом. Слід зазначити, що в побудованій моделі використовувалися дані докризового періоду, тобто періоду до спаду економіки України у 2014–2015 роках. На нашу думку, не можна бути впевненим, що отримана модель все ще залишається достатньо ефективною та зберігає свою точність за нинішніх фінансово-економічних умов в Україні. Разом з тим, дана модель демонструє високу доцільність використання штучних нейронних мереж для вирішення проблеми класифікації компаній на «фінансово стійкі» та «потенційні банкрути».

У статті О. Л. Тимощука та К. М. Дорундяка [18, с. 26–28] представлено штучну нейронну мережу для оцінки ймовірності банкрутства підприємства. Модель використовує значення фінансових результатів компанії для віднесення їх фінансового стану до одного з трьох класів: «1 – компанії нічого не загрожує,

оскільки вона фінансово стійка; 2 – є певні фінансові труднощі, низька ймовірність банкрутства; 3 – у компанії високий ризик стати банкрутом» [18, с. 27]. Точність класифікації склала 97,7%. Слід зазначити, що для навчання нейронної мережі за методом «supervised» значення вихідної змінної (класу, до якого слід віднести компанію) розраховувалися «на основі методики Міністерства фінансів України» [18, с. 28]. Варто зауважити, що дана методика, швидше за все, має свою помилку і спрямована на уніфікацію оцінки глибини кризи на українських підприємствах. Таким чином, при використанні представленої моделі неможливо встановити час банкрутства, а також встановити часовий горизонт, коли підприємство збанкрутує або збереже свою фінансову здатність для продовження діяльності. Слід підкреслити, що побудова даної моделі також демонструє високу придатність нейронних мереж для побудови моделей фінансової стійкості компанії, оскільки вона може з великою точністю відтворювати взаємозв'язки між факторами та результуючою змінною, які вказані у вищезазначеній методиці Міністерства фінансів України.

Варто відзначити й інші сучасні дослідження, пов'язані з економіко-математичним моделюванням фінансової стійкості. Так, у статті О.А. Левченко [19, с. 105–113] представлено модель оцінювання фінансової стійкості механізму лізингового фінансування на основі байєсівських логістичних моделей з нормальним типом умовного розподілу ймовірностей. Стаття В.М. Кузика та М.О. Михайлюка [20, С. 24–30] запропоновано використання шістнадцятискладового показника фінансової стійкості, який, на думку авторів, дозволяє провести ґрунтовний аналіз фінансової стійкості підприємства та виявити проблеми з товарними запасами бізнесу та складу, а також із середньостроковою кредиторською заборгованістю [20, с. 29]. Є також роботи, в яких пропонується використовувати таксономічний показник як інтегральну оцінку при моделюванні фінансової стійкості [21, с. 199–207; 22, с. 195–199]. Незважаючи на великий обсяг робіт по фінансовій стійкості компанії, не було проведено досліджень з метою побудови моделі, яка могла б передбачити, чи збанкрутує компанія в заданому часовому горизонті. Таке дослідження було б

актуальним для фінансово-економічного стану України після кризи 2014–2015 років і мало б досить високу точність прогнозування. Зокрема, на наш погляд, ця проблема недостатньо вивчена з точки зору побудови штучної нейронної мережі з використанням великої кількості різнобічних фінансових показників.

У статті [23, с. 86–91] розглядається сучасне тлумачення поняття фінансової стійкості та висловлюється припущення, що під цим терміном мається на увазі здатність компанії протистояти будь-яким фінансовим загрозам, які можуть призвести до банкрутства. В іншому дослідженні [24, с. 112–119] представлена перша спроба автора цієї статті побудувати багатофакторну штучну нейронну мережу для класифікації компаній за фінансовою стійкістю. За фактори було взято 21 фінансовий показник. Для навчання та тестування мережі ми використовували дані українських підприємств за початок 2000-х років. В результаті була отримана нейронна мережа зі 100% точністю в навчальній вибірці і 88% в тестовому зразку.

Свобода підприємництва і вибору є основою ринкової економіки, в якій компанії мають право самостійно приймати економічні рішення в межах встановлених державою обмежень. Однак, зростання прибутку підприємства може супроводжуватися фінансовими ризиками, що загрожують його існуванню, зокрема, банкрутством. Для запобігання фінансовому краху необхідно постійно моніторити фінансовий стан компанії і своєчасно реагувати на загрози. Оскільки традиційні методи моніторингу є дорогими і залежними від кваліфікації персоналу, оптимальним рішенням є автоматизація процесу через застосування сучасних технологій, таких як штучні нейронні мережі. Існуючі дискримінантні моделі, які використовуються для прогнозування банкрутства, демонструють різну точність, і хоча вони можуть бути корисними, для українських реалій їх точності іноді недостатньо. Зокрема, моделі нечіткої логіки та нейронні мережі показали високу точність у класифікації фінансово стійких та ризикованих компаній, що свідчить про їхній великий потенціал у фінансовому прогнозуванні. Проте для досягнення найкращих результатів ці моделі повинні адаптуватися до нових економічних умов.

Подальші дослідження повинні спрямовуватись на удосконалення моделей прогнозування банкрутства з урахуванням ширшого спектра фінансових показників та підвищення точності прогнозів для заданого часовго горизонту. Враховуючи змінювані фінансові умови, використання штучних нейронних мереж для управління фінансовими ризиками є перспективним і ефективним шляхом для забезпечення сталого розвитку компаній.

1.2. Методологія фінансової стійкості промислового підприємства

Аналіз зовнішніх факторів фінансової стійкості металургійного підприємства є важливим етапом стратегічного планування та управління. Металургійна галузь залежить від багатьох факторів, які можуть істотно вплинути на її функціонування та конкурентоспроможність. До таких факторів належать економічні, ринкові, політичні, технологічні, екологічні, соціальні й культурні аспекти, а також непередбачувані події, такі як пандемії чи природні катаклізми.

Глобальні економічні тенденції, такі як темпи зростання ВВП, рівень інфляції, зміни в процентних ставках та валютних курсах, визначають загальний контекст функціонування металургійної галузі. Наприклад, зниження темпів економічного зростання у великих економіках може призвести до скорочення попиту на металопродукцію, що знижує доходи підприємств. Водночас регіональні економічні тенденції, включаючи розвиток інфраструктури, рівень споживчого попиту та наявність інвестиційних проектів, формують специфіку ринкового попиту в конкретних регіонах. Динаміка попиту і пропозиції на метали також відіграє важливу роль у встановленні ринкових цін. Наприклад, перевищення пропозиції над попитом призводить до зниження цін, що негативно впливає на прибутковість підприємств. Крім того, проведення конкурентного аналізу дозволяє оцінити позицію компанії на ринку, враховуючи активність конкурентів, їхні інноваційні досягнення та стратегічні ініціативи.

Політичні фактори включають державну політику щодо оподаткування, тарифного регулювання, субсидій та митних обмежень. Наприклад, посилення торговельних бар'єрів може ускладнити доступ металургійних підприємств до міжнародних ринків. Крім того, екологічні норми, які стають дедалі жорсткішими, створюють додаткові витрати для підприємств на впровадження технологій очищення і зниження шкідливих викидів. Геополітична нестабільність, така як торговельні війни або конфлікти, може негативно вплинути на логістичні ланцюги, доступність ресурсів та стабільність постачання. Наприклад, санкції проти постачальників сировини або металургійних компаній можуть призвести до дефіциту ресурсів і збільшення їхньої вартості. У таких умовах підприємства змушені адаптувати свої стратегії до швидкоплинних змін, шукаючи нові джерела сировини або змінюючи логістичні маршрути. Інноваційні технології стають ключовим чинником конкурентоспроможності у металургійній галузі. Сучасні технології виробництва дозволяють знижувати енергоспоживання, підвищувати якість продукції та скорочувати витрати. Наприклад, інтеграція автоматизованих систем управління виробничими процесами сприяє підвищенню ефективності та зменшенню людського фактора. Також зростає роль технологій у рециклінгу та переробці відходів, що допомагає зменшити негативний вплив на довкілля. У світлі глобальних ініціатив зі скорочення викидів парникових газів металургійні підприємства дедалі частіше змушені впроваджувати "зелені" інновації, що вимагає значних капіталовкладень і змін у технологічних процесах. Наприклад, розвиток електродугових печей замість доменних або використання водню як відновника заліза.

Металургійні підприємства стикаються зі значними екологічними викликами, такими як необхідність зниження викидів вуглецю та ефективного управління відходами. У багатьох країнах посилюється тиск з боку суспільства та регуляторів щодо сталого розвитку, що змушує підприємства інвестувати в "зелені" технології. Деякі компанії починають використовувати концепцію циркулярної економіки, де відходи виробництва мінімізуються за рахунок їхньої

повторної переробки та використання як сировини. Це не лише відповідає екологічним стандартам, але й відкриває нові можливості для зниження витрат та збільшення прибутковості. Зміна суспільних уподобань, включаючи зростання попиту на екологічно чисті продукти, впливає на ринкову стратегію металургійних підприємств. Наприклад, споживачі все частіше віддають перевагу продукції, виготовленій із застосуванням екологічних технологій. Крім того, динаміка ринку праці, включаючи доступність кваліфікованої робочої сили, має вирішальне значення для стабільного функціонування галузі. В умовах швидкої автоматизації виробничих процесів зростає потреба в фахівцях з цифрових технологій, інженерах-розробниках та експертах з екологічного менеджменту. Дефіцит таких кадрів може суттєво вплинути на конкурентоспроможність підприємств, сповільнюючи процеси модернізації та впровадження нових рішень. Сучасний світ дедалі частіше стикається з непередбачуваними подіями, такими як пандемії, природні катаклізми чи глобальні фінансові кризи. Наприклад, пандемія COVID-19 призвела до значних збоїв у ланцюгах постачання, падіння попиту на металопродукцію та зниження операційної ефективності багатьох підприємств. Такі події підкреслюють важливість гнучкості та адаптивності в управлінні фінансовою стійкістю. Металургійні компанії повинні розробляти кризові стратегії, що включають диверсифікацію постачальників, створення резервних запасів та впровадження гнучких умов роботи. Крім того, розвиток цифрових технологій дозволяє мінімізувати ризики, пов'язані з порушенням ланцюгів постачання, шляхом створення прозорих і автоматизованих систем управління логістикою.

Коефіцієнтний аналіз є одним із найефективніших методів оцінки фінансової стійкості підприємства. Він базується на розрахунку та інтерпретації фінансових показників, які відображають різні аспекти діяльності компанії, її здатність виконувати зобов'язання та генерувати прибуток. Коефіцієнти поточної ліквідності та швидкої ліквідності визначають, наскільки підприємство може покривати короткострокові зобов'язання за рахунок своїх поточних активів. Наприклад, високий рівень цих коефіцієнтів свідчить про достатність

ресурсів для виконання фінансових зобов'язань, тоді як низький може вказувати на ризики неплатоспроможності. У сучасних умовах глобальної економічної невизначеності підприємства мають звертати особливу увагу на управління оборотними активами, щоб забезпечити необхідний рівень ліквідності.

До коефіцієнтів платоспроможності входять коефіцієнт співвідношення боргу до власного капіталу та коефіцієнт покриття відсотків. Вони показують, наскільки підприємство залежить від зовнішнього фінансування та чи здатне воно своєчасно обслуговувати борги. Наприклад, високий рівень боргового навантаження може свідчити про фінансові ризики, тоді як низький рівень боргу відображає стабільну структуру капіталу. У довгостроковій перспективі підприємства повинні прагнути до збалансованої структури капіталу, що дозволяє зберігати фінансову гнучкість

Продовжуючи тему фінансової стійкості, важливо також врахувати аспекти операційної ефективності підприємств. Зокрема, контроль витрат і раціональне управління ресурсами мають вирішальне значення для забезпечення стабільності в умовах зростаючої конкуренції. Оптимізація виробничих процесів дозволяє не лише знизити собівартість продукції, але й підвищити якість і швидкість обслуговування клієнтів. Наприклад, застосування принципів "бережливого виробництва" (Lean Manufacturing) дає змогу скоротити втрати на різних етапах виробництва, зменшити запаси та покращити потоки матеріалів.

Фінансове прогнозування також є важливим інструментом для підтримки стійкості. Розробка сценаріїв, що враховують різні макроекономічні умови, дозволяє підприємствам готуватися до можливих криз. Наприклад, у випадку несприятливих ринкових умов, підприємство може завчасно скоригувати свої витрати або розширити асортимент продукції, орієнтуючись на більш прибуткові сегменти ринку. Важливу роль у фінансовій стійкості відіграє управління кредитними ризиками. Металургійні підприємства часто працюють із великими обсягами кредитних ресурсів, і їхня залежність від боргового фінансування може стати джерелом нестабільності. Запровадження сучасних методів аналізу кредитоспроможності, таких як використання Big Data та машинного навчання,

допомагає мінімізувати ризики дефолту. Крім того, співпраця з надійними фінансовими установами та диверсифікація джерел фінансування створюють додатковий запас міцності для компанії. Соціальний фактор також не слід недооцінювати. Інвестиції в розвиток персоналу, створення безпечних умов праці та підтримка корпоративної культури сприяють підвищенню продуктивності. Позитивний імідж компанії серед працівників і суспільства може стати конкурентною перевагою, що впливає на здатність залучати кваліфіковані кадри та підтримувати стабільні партнерські стосунки.

Підсумовуючи, можна сказати, що фінансова стійкість металургійного підприємства формується під впливом численних факторів. Вона залежить не лише від зовнішніх умов, таких як макроекономічна ситуація чи політична стабільність, але й від внутрішніх чинників, зокрема операційної ефективності, стратегічного управління та адаптивності. Забезпечення стійкості вимагає системного підходу, що поєднує ретельний аналіз, прогнозування, інновації та орієнтацію на сталий розвиток. У довгостроковій перспективі тільки ті підприємства, які зможуть ефективно адаптуватися до змін, залишаться конкурентоспроможними на глобальному ринку.

Висновки до розділу 1 кваліфікаційної роботи

У розділі 1 кваліфікаційної роботи розглядаються теоретичні аспекти фінансової стійкості підприємств, зокрема, концепції, методи її оцінки та специфіка застосування різних моделей прогнозування банкрутства. Свобода підприємництва і вибору є основою ринкової економіки, при цьому важливою задачею компанії є не лише максимізація прибутку, але й ефективне управління ресурсами та уникнення ризиків банкрутства. Зважаючи на складність і вартість процедур моніторингу фінансової стійкості, автори пропонують використовувати сучасні технології, такі як автоматизація процесів і штучні нейронні мережі для підвищення точності та зниження витрат. Проблема прогнозування фінансової стійкості підприємства є актуальною, а застосування дискримінантних моделей, які вивчали відомі економісти, не завжди дає високі результати для сучасної економіки України, що вимагає вдосконалення моделей.

У статтях також аналізуються інші методи прогнозування, такі як нечітка логіка та нейромережі, які показують кращі результати у діагностиці фінансової стійкості. Використання штучних нейронних мереж забезпечує високу точність класифікації підприємств на фінансово стійкі та потенційно банкрути, що доводить ефективність таких моделей для практичного застосування. Крім того, дослідження з економіко-математичного моделювання фінансової стійкості показують значний потенціал для побудови більш точних моделей, здатних передбачити банкрутство в заданому часовому горизонті. Ці моделі можуть бути особливо корисними для аналізу фінансового стану підприємств у посткризовий період в Україні, де точність прогнозування є критично важливою для економічної стабільності.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ МЕТАЛУРГІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Аналіз організаційно-фінансового стану металургійного підприємства

АТ "Запоріжсталь" — одне з найбільших і найважливіших металургійних підприємств України, розташоване в місті Запоріжжя. Комбінат спеціалізується на виробництві сталевих і прокатних виробів, що використовуються в різних галузях промисловості. Протягом своєї історії "Запоріжсталь" неодноразово проходив модернізацію та реконструкцію, ставши лідером в галузі металургії. Підприємство також активно працює над зниженням екологічного навантаження і поліпшенням ефективності виробничих процесів. В умовах складної економічної ситуації та війни, комбінат продовжує працювати, підтримуючи економіку країни та забезпечуючи робочі місця для тисяч українців.

В організаційній структурі емітента у 2022 році відбулися зміни. Скасовано підрозділи: радник генерального директора з підвищення ефективності виробництва та управління корпоративних інформаційних систем зі складу фінансової дирекції. Натомість створено посади радника генерального директора та головного фахівця з інформаційних технологій із підпорядкуванням йому управління корпоративних інформаційних систем.

Середньооблікова чисельність штатних працівників становила 9 287 осіб, середня чисельність позаштатних працівників і осіб, які працюють за сумісництвом, – 15 осіб, а чисельність працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу, – 14 осіб. У 2022 році фонд оплати праці склав 2 243 082,7 тис. грн, що на 713 925,4 тис. грн (24,1%) менше порівняно з попереднім роком через часткове завантаження обладнання. Кадрова програма підприємства спрямована на забезпечення відповідного рівня кваліфікації працівників.

Призначення на посади керівників, професіоналів, фахівців і технічних службовців здійснюється відповідно до вимог "Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників" України. На підприємстві діє система безперервного навчання персоналу, яка включає підвищення кваліфікації керівників, професіоналів і фахівців, розвиток управлінських навичок, оволодіння сучасними методами менеджменту та підготовку кадрового резерву [26].

У 2022 році в Корпоративному університеті комбінату навчання пройшли 1 432 керівники, професіонали, фахівці та службовці. Навчання за менеджерськими програмами пройшли 419 осіб, за курсами з охорони праці – 515 осіб, з пожежної безпеки – 483 особи, а за напрямками відповідальності – 634 особи. Підготовка добровільних медичних помічників здійснювалася за участі компанії FAST за курсом "Надання першої домедичної допомоги", у рамках якого навчання пройшли 377 осіб. Учасники отримали спеціальні наліпки на каски та турнікети для надання першої допомоги у разі критичної кровотечі.

У рамках підготовки викладачів 54 інструктори пройшли тренінги з модернізованого педагогічного мінімуму. На підприємстві розроблено та оновлено 69 навчальних програм, зокрема за професіями – 57, курсами цільового призначення – 8, курсами підвищення кваліфікації – 3, а також програму стажування на посаду – 1. У рамках проекту з узгодження професійних стандартів і державних освітніх стандартів було надано пропозиції до 19 професійних стандартів і 3 державних освітніх стандартів.

Для формування внутрішнього резерву за критичними професіями навчання пройшли 13 осіб. Тестування електротехнічного персоналу з питань охорони праці пройшли 381 особа. Автоматизовані кваліфікаційні профілі розроблено для працівників 15 структурних підрозділів комбінату. Ознайомчі екскурсії для учнів і студентів провели для 223 осіб, а виробничу практику в підрозділах комбінату пройшли 83 учні професійно-технічних навчальних закладів. Навчання робітників спрямоване на здобуття другої професії та

підвищення кваліфікації: 600 осіб здобули другу професію, а 555 осіб підвищили кваліфікацію [27].

Емітент є членом "Української асоціації сталеплавильників", розташованої в м. Донецьк. Асоціація сприяє розвитку сталеплавильного виробництва, його модернізації, вдосконаленню та залученню ресурсів для підвищення технічного й економічного рівня виробництва.

Публічним акціонерним товариством "Запорізький металургійний комбінат "Запоріжсталь" постійно ведуться роботи, направлені на покращення якості та розширення сортаменту продукції, яку він виробляє. Комбінат є одним із найбільших в Україні виробником прокату, у тому числі особливо складної витяжки для автомобільної промисловості, консервної тари, холоднокатаного листа та стрічки для інструментальної та машинобудівної промисловості, листа з легованих сталей, гнутих профілів. Металопродукція ПАТ "Запоріжсталь" має раціональне співвідношення ціна/якість. Реалізація гарячекатаного рулону у натуральній формі становить 806 151,8 т, у грошовій формі – 18 689 841 тис. грн, частка від загальної суми реалізації – 39,8%, середньореалізаційна ціна – 23 184 грн/т. Реалізація гарячекатаного листа у натуральній формі – 228 928,4 т, у грошовій формі – 6 100 347 тис. грн, частка від загальної суми реалізації – 13,0%, середньореалізаційна ціна – 26 647 грн/т. Реалізація холоднокатаного рулону у натуральній формі – 289 274,5 т, у грошовій формі – 8 378 034 тис. грн, частка від загальної суми реалізації – 17,9%, середньореалізаційна ціна – 28 962 грн/т. Реалізація чавуну у натуральній формі – 662 109,1 т, у грошовій формі – 9 521 320 тис. грн, частка від загальної суми реалізації – 20,3%, середньореалізаційна ціна – 14 380 грн/т. Загальна сума експорту становить 23 798 291 тис. грн, частка експорту в загальній сумі реалізації – 50,7% [28].

У 2022 році темпи відновлення економіки були стриманими. Спостерігалася зростаюча інфляція в розвинутих країнах, що призводило до підвищення відсоткових ставок. Вторгнення росії в Україну та триваючі блокування у Китаї через ковідні обмеження додали невизначеності на ринку. У результаті в останньому кварталі 2022 року активність секторів, що

використовують сталь, знизилася, що, у поєднанні з ефектом коригування запасів, призвело до скорочення попиту на сталь на 4,3% (до 1,83 млрд т) за оцінками World Steel Association.

Таблиця 2.1 – Види продукції АТ «Запоріжсталь»

Вид продукції/послуги	Обсяг реалізації (т)	Виручка (тис. грн)	Частка в загальній виручці (%)	Середня ціна реалізації (грн/т)
Гарячекатаний рулон	806 151,80	18 689 841	39,8	23 184
Гарячекатаний лист	228 928,40	6 100 347	13	26 647
Холоднокатаний рулон	289 274,50	8 378 034	17,9	28 962
Чавун	662 109,10	9 521 320	20,3	14 380

Основними ринками збуту є внутрішній ринок, Європа та Америка.

Таблиця 2.2 – Ринки збуту АТ «Запоріжсталь»

Регіон	Попит на сталь у 2022 р. (%)	Прогноз на 2023 р. (%)	Прогноз на 2024 р. (%)
Китай	-3,5	2	0
Туреччина	-2,6	7,4	6
Розвинені країни	-6,2	1,3	3,2

Прогнозується зростання попиту на сталь на 2,3% у 2023 році (до 1,82 млрд т) і на 1,7% у 2024 році (до 1,85 млрд т). Очікується, що виробничий сектор буде основним драйвером відновлення, але високі відсоткові ставки та постійна інфляція чинитимуть тиск на попит. У регіональному розрізі, після зниження на 3,5% у 2022 році очікується, що попит на сталь у Китаї зросте на 2% у 2023 році і залишиться стабільним у 2024 році. У Туреччині будівельний сектор демонструє падіння з 2018 року, але очікується зростання на 15% у 2023 році завдяки зусиллям з відновлення інфраструктури в районах з високим ризиком землетрусів. Попит на сталь у країнах з розвиненою економікою впав на 6,2% у

2022 році, але прогнозується зростання на 1,3% у 2023 році та на 3,2% у 2024 році. Попит на плоский прокат має сезонні коливання, але вони не мають суттєвого впливу на обсяги продажу.

Основними клієнтами на внутрішньому ринку є ТОВ "Метінвест СМЦ", ТОВ "МД Істейт", ТОВ "ЮНІСТІЛ", ТОВ "ЗЛМЗ". На зовнішньому ринку – Metinvest International SA, Metinvest Polska Sp z o.o. Основні ризики включають невизначеність із постачанням сировини, тривалі бойові дії, підвищення вартості доставки та ускладнення логістики. Емітент переорієнтував поставки на залізницю та автотранспорт, активно працює над зменшенням ризиків і розширенням ринків збуту.

Фактичне місцезнаходження основних виробничих потужностей збігається з юридичною адресою Товариства: м. Запоріжжя, Південне шосе, 72, виробничий майданчик. Спосіб утримання активів – в експлуатації, місцезнаходження основних засобів – м. Запоріжжя, Південне шосе, 72, виробничий майданчик. Інформація про всі обмеження на використання майна емітента: основні засоби, балансова вартість яких складає 1 027 493 тисячі гривень (станом на 31 грудня 2021 року: 1 615 989 тисяч гривень), передані в заставу для забезпечення банківського кредиту та позики.

Екологічні питання, що можуть позначитися на використанні активів підприємства: У 2022 році, через військову агресію Російської Федерації проти України, ПАТ "Запоріжсталь" вимушено скоротило свої виробничі потужності. Враховуючи реалії сьогодення, а саме широкомасштабну агресію РФ проти України, яка негативно позначилася на роботі бізнесу (руйнування промислових об'єктів, скорочення виробництва, труднощі з постачанням сировини та логістичними шляхами відвантаження готової продукції), підприємства були змушені значно скоротити інвестиційні програми модернізації, щоб зберегти трудові колективи та забезпечити роботою українців в умовах війни. Через відсутність іноземних інвестицій, зростання витрат на сировину та труднощі з відвантаженням готової продукції, що призвели до суттєвого скорочення прибутку, а також через безпосередню близькість до фронту бойових дій, на

підприємстві було ухвалено рішення про тимчасове заморожування інвестиційних програм модернізації виробництва.

Ситуацію ускладнювали постійні ворожі атаки на енергетичну інфраструктуру України, що призвело до нестабільної роботи енергосистеми. Проте "Запоріжсталь" прикладав максимум зусиль для забезпечення роботи технологічних агрегатів, у тому числі завдяки електроенергії, виробленій на власній ТЕЦ [29].

Протягом 2022 року комбінат "Запоріжсталь" здобув сумний досвід консервації обладнання та зупинки роботи підприємства після Другої світової війни. Однак, завдяки висококваліфікованим спеціалістам, підприємство змогло забезпечити стабільну, безаварійну та безперебійну роботу.

Протягом 2022 року проводились наступні природоохоронні заходи: на ТЕЦ модернізували систему виробництва теплової енергії; модернізували конструкцію насадок регенераторів в обтискному цеху; проводили роботи з обслуговування природоохоронного обладнання на всіх основних переділах підприємства.

Капітальні інвестиції на виконання природоохоронних заходів у 2022 році становили понад 9 млн. грн. Поточні витрати на утримання природоохоронних об'єктів у 2022 році склали близько 660 млн. грн.

Загальні інвестиційні витрати на 2022 рік становили 14,8 млн. доларів США. Це включало проекти з операційної ефективності, капітальних ремонтів, відповідності вимогам законодавства, а також функціональні проекти в галузі IT, безпеки та соціальної сфери. Витрати на реалізацію програми капітальних інвестицій у 2023 році заплановані в розмірі 24,2 млн. доларів США.

Аналіз фінансових показників АТ «Запоріжсталь» за 2020–2022 роки свідчить про певні зміни у фінансовому становищі підприємства. Власний капітал зріс на 12 664 224 тис. грн у 2021 році порівняно з 2020 роком, але знизився на 4 369 315 тис. грн у 2022 році.

Таблиця 2.3 – Загальні показники АТ «Запоріжсталь»

Показники	Власний капітал	Активи	Фінансові результати до оподаткування	Позиковий капітал
2020р.	27181476	62300409	-4499666	35118933
2021р.	44215015	76627234	20191442	32412219
2022р.	39845700	69397353	-6418326	29551643
Відх (+-)	12664224	7096944	-1918660	-5567290

Це може бути результатом економічних труднощів та зменшення прибутковості в умовах війни. Активи підприємства зросли на 7 096 944 тис. грн у 2021 році, але в 2022 році зменшились на 7 229 881 тис. грн, що може свідчити про скорочення обсягів виробництва або втрату частини активів через військові дії. Фінансові результати до оподаткування показали значний прибуток у 2021 році — 20 191 442 тис. грн, після збитків у 2020 році (-4 499 666 тис. грн). Однак у 2022 році підприємство знову зазнало збитків на суму -6 418 326 тис. грн, що може бути наслідком складної економічної ситуації через війну. Позиковий капітал знизився на 2 706 714 тис. грн у 2021 році і на 2 860 576 тис. грн у 2022 році, що свідчить про зменшення боргових зобов'язань та обмежену потребу в зовнішньому фінансуванні. Загалом, аналіз фінансових показників показує, що підприємство зіткнулося зі значними труднощами в 2022 році через військову агресію, що відобразилось на всіх основних фінансових показниках [30].

2.2. Побудова та аналіз моделей банкрутства

Моделі банкрутства є інструментами, що допомагають оцінити фінансовий стан підприємства та передбачити ймовірність його банкрутства на основі різних фінансових показників. Ось опис трьох розрахованих моделей банкрутства, використаних для аналізу АТ «Запоріжсталь»:

Модель Альтмана (Z-Score): Ця модель використовує декілька фінансових показників для визначення ймовірності банкрутства. Вона дає оцінку, яка дозволяє класифікувати підприємства на стабільні, у стані ризику або на тих, що знаходяться на межі банкрутства. У 2020 році компанія мала низький Z-Score (менше 1.8), що вказує на високий ризик банкрутства. У 2021 році ситуація покращилася, і показник перевищив 2, що свідчить про стабільність фінансового стану підприємства. Однак у 2022 році Z-Score знову впав, вказуючи на ризик банкрутства через погіршення фінансових результатів.

Модель Тагера (Taffler Z-Score): Ця модель є більш пристосованою до аналізу компаній у Великій Британії, але також застосовується для оцінки ризику банкрутства в інших країнах. Вона також використовує фінансові показники для визначення, чи перебуває компанія в зоні ризику. У 2020 році модель показала значний ризик банкрутства, що підтверджує погіршення фінансових результатів. У 2021 році показник покращився, що свідчить про часткову стабілізацію фінансового стану, але в 2022 році ситуація знову стала тривожною, і модель вказала на зростаючий ризик банкрутства.

Модель О'Кіффі (O'Keefe Z-Score): Ця модель розраховується на основі певних фінансових показників, зокрема рівня позикового капіталу та активів. Вона допомагає оцінити ймовірність того, що підприємство не зможе виконувати свої фінансові зобов'язання. У 2020 році модель показала досить стабільний рівень фінансового стану, що вказує на нижчий ризик банкрутства. Однак у 2021 році ситуація дещо погіршилася, а в 2022 році ризик банкрутства знову зростає через негативні фінансові результати.

Узагальнюючи, всі три моделі показують, що АТ «Запоріжсталь» перебувало в найбільш стабільному фінансовому становищі в 2021 році, але в 2022 році відбулося погіршення фінансових показників, що спричинило підвищення ризику банкрутства за всіма розрахованими моделями.

Розрахунок моделей банкрутства АТ «Запоріжсталь».

Таблиця 2.4 – Розрахунок моделей банкрутства АТ «Запоріжсталь

роки	Модель Альтмана (Z-Score)	Модель Тагера (Taffler Z-Score)	Модель О'Кіффі (O'Keefe Z-Score)
2020	0,6492	0,413	1,699
2021	2,76	0,509	1,415
2022	1,0664	0,393	1,279

Аналіз фінансових показників АТ «Запоріжсталь» за 2020–2022 роки за допомогою моделей банкрутства (Альтмана, Тагера та О'Кіффі) дозволяє оцінити зміну фінансового стану підприємства та потенційний ризик банкрутства.

У 2020 році всі три моделі вказували на високий ризик банкрутства. Згідно з моделлю Альтмана, Z-Score становив 0,6492, що набагато нижче критичного рівня в 1.8 і свідчить про серйозні фінансові труднощі. Модель Тагера також показала низький результат – 0,413, що підтверджує високий рівень ризику. Модель О'Кіффі, хоча й дала більш високий показник 1,699, все ж вказувала на нестабільність, оскільки значення нижче 2 означає потенційні фінансові проблеми.

У 2021 році фінансова ситуація дещо покращилась. Модель Альтмана показала значне підвищення до 2,76, що вже свідчить про виходу підприємства з зони високого ризику. Модель Тагера, хоча й зросла до 0,509, все ще залишалася низькою, що вказувало на необхідність подальших зусиль для покращення фінансової стабільності. Модель О'Кіффі також показала деяке поліпшення до 1,415, хоча значення залишалося нижче оптимального рівня, що вказує на незначну стабільність, але й на потребу в подальшій модернізації фінансових стратегій.

Однак у 2022 році спостерігалось погіршення. Модель Альтмана знизилась до 1,0664, що свідчить про зростання фінансових ризиків і повернення підприємства до зони ризику банкрутства. Модель Тагера показала ще гірший результат – 0,393, що підтверджує погіршення фінансової ситуації та збільшення ймовірності банкрутства. Модель О'Кіффі також знизилась до 1,279, що свідчить про погіршення, хоча ще не досягнуто критичного рівня.

Отже, протягом досліджуваного періоду фінансова ситуація АТ «Запоріжсталь» була нестабільною. У 2021 році підприємство досягло певного фінансового поліпшення, однак у 2022 році спостерігалося погіршення показників, що свідчить про підвищення фінансових ризиків. Хоча підприємство не знаходиться в критичному стані за всіма моделями, воно потребує вжиття додаткових заходів для збереження стабільності та подальшого розвитку.

2.3. Аналіз фінансових результатів промислового підприємства

Фінансові результати промислового підприємства є ключовим показником його діяльності та відображають ефективність управлінських рішень, рівень конкурентоспроможності, а також здатність генерувати прибуток. Аналіз фінансових результатів дає змогу оцінити, наскільки успішно підприємство використовує свої ресурси для досягнення поставлених цілей, а також визначити основні фактори, що впливають на його стабільність і розвиток.

Для промислових підприємств фінансові результати часто є важливим індикатором їхньої життєздатності та потенціалу на ринку. Вони залежать від багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників, таких як ефективність виробництва, управління витратами, наявність замовлень, рівень попиту на продукцію, а також економічна ситуація в країні та світі. Зокрема, в умовах економічних криз, зміни в податковій політиці чи коливання вартості сировини, підприємства можуть стикатися з фінансовими труднощами, що безпосередньо впливає на їхні фінансові результати.

Таким чином, аналіз фінансових результатів промислових підприємств не лише дозволяє виявити сильні й слабкі сторони у їх діяльності, але й забезпечує основу для прийняття стратегічних рішень, спрямованих на збереження та зміцнення їхнього фінансового стану в умовах змінного економічного середовища.

Аналіз фінансових результатів ПАТ «Запоріжсталь» за 2020–2022 роки показує, що підприємство зіткнулося з певними труднощами, хоча й демонструє

певні позитивні результати. Чистий дохід від реалізації продукції значно зріс у 2021 році, досягнувши 86,97 млн грн порівняно з 45,63 млн грн у 2020 році. Це свідчить про збільшення попиту на продукцію компанії.

Проте у 2022 році цей показник знизився до 46,92 млн грн, що може бути результатом низки факторів, таких як зниження виробничих потужностей чи проблеми з логістикою через складну економічну ситуацію, зокрема в умовах війни. Загальне зростання цього показника за три роки становить 2,82%. Собівартість реалізованої продукції зросла в 2021 році до 64,54 млн грн, що є відображенням підвищення витрат на виробництво. В 2022 році собівартість знизилася, але залишалася високою – 46,80 млн грн. Це також може бути результатом різних факторів, таких як підвищення витрат на сировину або зниження ефективності виробництва в умовах складної економічної ситуації. Валовий прибуток значно зріс у 2021 році, досягнувши 22,43 млн грн, порівняно з 1,78 млн грн у 2020 році. Однак у 2022 році він суттєво зменшився до 0,12 млн грн, що свідчить про проблеми з прибутковістю підприємства, ймовірно, через зменшення обсягів виробництва або збільшення витрат. Інші операційні доходи також суттєво зросли в 2021 році до 2,98 млн грн, порівняно з 0,18 млн грн у 2020 році, але у 2022 році цей показник знизився до 1,35 млн грн. Інші операційні витрати в 2022 році зросли до 3,01 млн грн, порівняно з 0,27 млн грн у 2021 році, що також відображає певні труднощі підприємства в умовах економічних проблем.

Фінансовий результат від операційної діяльності також змінився: у 2021 році підприємство отримало прибуток у розмірі 15,82 млн грн, що стало значним поліпшенням порівняно з 2020 роком, коли був зафіксований збиток. Однак у 2022 році фінансовий результат від операційної діяльності становив 21,77 млн грн, що є позитивним показником. Фінансові витрати зменшилися в 2021 році до 0,56 млн грн, порівняно з 1,31 млн грн у 2020 році. Однак у 2022 році вони знову зросли до 1,53 млн грн, що негативно вплинуло на фінансовий результат підприємства.

Таблиця 2.5 – Фінансові результати ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	2020	2021	2022	Відх (+,-)	Тема зростання,%
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	45630637	86968733	46916321	1285684	102,82
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	43852136	64536759	46801073	2948937	106,72
Валовий: прибуток	1778501	22431974	115248	-1663253	6,48
Інші операційні доходи	175239	2977967	1351564	1176325	771,27
Адміністративні витрати	539729	563713	489567	-50162	90,71
Витрати на збут	2536941	2804593	2160225	-376716	85,15
Інші операційні витрати	2341241	269447	3014969	673728	128,78
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	-3814649	15816254	21772188	25586837	-570,75
Інші фінансові доходи	23633	154120	16681	-6952	70,58
Інші доходи	253618	14510	2914	-250704	1,15
Фінансові витрати	1312700	558953	1526205	213505	116,26
Інші витрати	46	1190423	713767	713721	1551667,39
Фінансовий результат до оподаткування	-4499666	20191442	-6418326	-1918660	142,64
Витрати (дохід) з податку на прибуток	821590	3382284	1027554	205964	125,07
Чистий фінансовий результат	-3678076	16809158	-5390772	-1712696	146,56

Чистий фінансовий результат протягом цього періоду демонструє коливання: у 2020 році він був від'ємним (-3,68 млн грн), у 2021 році став позитивним (16,81 млн грн), але в 2022 році знову став негативним (-5,39 млн грн). Цей результат відображає складні економічні умови, в яких опинилося підприємство, та підвищення витрат на фоні зниження прибутку.

Загалом, протягом аналізованого періоду ПАТ «Запоріжсталь» зазнало значних коливань у фінансових результатах, що зумовлені як зовнішніми факторами (економічна ситуація, зростання витрат, війна), так і внутрішніми проблемами. Водночас підприємство продемонструвало здатність адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі та підтримувати діяльність навіть у складних умовах.

Показники ROA (Return on Assets), ROE (Return on Equity) та ROS (Return on Sales) є важливими фінансовими індикаторами, які дозволяють оцінити ефективність роботи підприємства з різних аспектів.

ROA (рентабельність активів) – це показник, що відображає, скільки чистого прибутку підприємство отримує на кожну одиницю своїх активів. Він розраховується як відношення чистого прибутку до середньої вартості активів. Високий ROA свідчить про ефективне використання активів для отримання прибутку. Якщо ROA від'ємний, це означає, що підприємство не змогло отримати прибуток від використання своїх активів. Наприклад, у 2020 році для ПАТ «Запоріжсталь» показник ROA становив -4,80%, що свідчить про низьку ефективність використання активів та збитковість підприємства.

ROE (рентабельність власного капіталу) – цей показник показує, скільки чистого прибутку отримують власники підприємства на кожну одиницю власного капіталу. Він розраховується як відношення чистого прибутку до середнього власного капіталу. Високий ROE свідчить про те, що компанія здатна приносити значний прибуток для своїх акціонерів. Від'ємне значення ROE, як у 2020 році (-8,32%), означає, що підприємство не здатне приносити прибуток власникам і навіть зазнає збитків.

ROS (рентабельність продажів) – показує, яку частину від кожної гривні доходу підприємство утримує у вигляді прибутку після покриття всіх витрат. Він розраховується як відношення чистого прибутку до чистого доходу від реалізації продукції. Високий ROS вказує на ефективність операційної діяльності та здатність підприємства генерувати прибуток на кожну одиницю доходу. Від'ємне значення ROS, як у 2020 році (-8,06%), свідчить про те, що підприємство не тільки не генерувало прибуток, але й зазнавало значних збитків від продажів.

Таблиця 2.5 демонструє показники рентабельності ПАТ «Запоріжсталь» за три роки (2020-2022), що дає можливість оцінити ефективність діяльності підприємства у різні періоди.

У 2020 році всі показники рентабельності мали від'ємні значення, що свідчить про фінансові труднощі та збитковість підприємства. Рентабельність активів (ROA) становила -4,80%, що означає, що компанія не могла ефективно використовувати свої активи для отримання прибутку. Рентабельність власного капіталу (ROE) була ще більш негативною (-8,32%), вказуючи на збитки для акціонерів, а рентабельність продажів (ROS) та рентабельність виробництва (PP) також мали від'ємні значення (-8,06% і -8,39% відповідно), що означало збитковість не тільки на рівні операцій, але й в основній виробничій діяльності. У 2021 році ситуація кардинально змінилася. Показники рентабельності різко покращилися, що свідчить про ефективне управління і, ймовірно, позитивні зміни в економічному середовищі. ROA збільшився до 21,94%, що свідчить про високу ефективність використання активів. Значний ріст спостерігався і по ROE, який досяг 38,02%, що вказує на велике зростання прибутковості для власників підприємства. Рентабельність продажів також суттєво зросла до 19,33%, а рентабельність виробництва (PP) досягла 26,05%, що вказує на високий рівень прибутковості у виробничій діяльності підприємства. Проте в 2022 році ситуація знову погіршилася. Усі показники рентабельності повернулися до від'ємних значень. ROA знизився до -7,77%, що вказує на неефективне використання активів. ROE став -13,53%, що вказує на значні збитки для власників

підприємства, а ROS і PP також знизилися до від’ємних рівнів (-11,49% і -11,52% відповідно), що свідчить про зменшення прибутковості від продажів та виробничої діяльності. Загалом, аналіз таблиці свідчить про високі коливання в рентабельності підприємства протягом трьох років. 2020 рік був роком фінансових труднощів і збитків, 2021 рік став періодом відновлення та успішної діяльності, а 2022 рік приніс знову труднощі та зниження ефективності. Це може бути пов'язано з різними зовнішніми і внутрішніми факторами, такими як економічні умови, зміни на ринку, підвищення витрат або інші проблеми, що вплинули на роботу підприємства.

2.4. Аналіз фінансової стійкості промислового підприємства

Фінансова стійкість промислового підприємства — це здатність компанії підтримувати свою фінансову стабільність і платоспроможність у різних економічних умовах, забезпечуючи стабільний розвиток і виконання зобов'язань перед кредиторами та акціонерами. Для промислових підприємств, що функціонують у складних умовах конкурентного середовища та постійних змін у ринковій ситуації, фінансова стійкість є основою для виживання та довгострокового успіху. Фінансова стійкість включає здатність підприємства забезпечити достатній рівень ліквідності (можливість оперативно погашати короткострокові зобов'язання), платоспроможності (здатність розраховуватися за довгостроковими боргами) та рентабельності (ефективне використання ресурсів для отримання прибутку). Для цього компанії необхідно мати добре збалансовану структуру капіталу, оптимальну частку власних і позикових засобів, а також ефективно управляти витратами і доходами. Оцінка фінансової стійкості підприємства базується на аналізі його фінансових показників, таких як ліквідність, рентабельність, рівень заборгованості, рентабельність власного капіталу та активів. Стійкість компанії може залежати не лише від фінансових результатів, а й від зовнішніх факторів, таких як макроекономічна ситуація,

політична стабільність та розвиток технологій. Тому оцінка фінансової стійкості є важливою складовою в управлінні підприємством, яка допомагає своєчасно виявляти проблеми і запобігати банкрутству.

Таблиця 2.6 – Показники фінансової стійкості промислового підприємства АТ «Запоріжсталь»

Показники	2020р.	2021р.	2022р.
Коефіцієнт автономії	0,44	0,58	0,57
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,06	0,05	0,04
Коефіцієнт фінансової залежності	2,29	1,73	1,74
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,48	0,61	0,59
Коефіцієнт фінансового ризику	0,14	0,09	0,06
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,03	0,43	0,43
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	6,63	6,16	10,62
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	0,89	0,92	0,95

Аналіз показників фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» за 2020-2022 роки показує загальну позитивну динаміку зміцнення фінансової незалежності та стабільності підприємства, хоча і з певними коливаннями.

Коефіцієнт автономії, що показує частку власних коштів у загальних активах, зріс з 0,44 у 2020 році до 0,58 у 2021 році, що вказує на значне зміцнення фінансової бази підприємства. У 2022 році цей показник залишився на рівні 0,57, що свідчить про збереження стабільності у фінансовій структурі підприємства. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу, що відображає частку позикових коштів у фінансуванні активів, знизився з 0,06 у 2020 році до 0,04 у 2022 році. Це вказує на зниження залежності підприємства від зовнішніх фінансових ресурсів і збільшення фінансової стійкості. Коефіцієнт фінансової залежності, що відображає відношення позикового капіталу до власного, знизився з 2,29 у 2020 році до 1,73 у 2021 році, а в 2022 році залишився на рівні 1,74. Це також свідчить про покращення фінансової незалежності підприємства, хоча рівень залежності від зовнішнього фінансування ще залишається високим. Коефіцієнт фінансової стійкості, який показує здатність підприємства покривати свої зобов'язання власними коштами, зріснув з 0,48 у 2020 році до 0,61 у 2021 році, а

потім злегка знизився до 0,59 у 2022 році. Це вказує на поліпшення фінансової стійкості та зростання здатності підприємства виконувати свої зобов'язання без залучення додаткових позикових коштів. Коефіцієнт фінансового ризику, що оцінює залежність підприємства від позикових коштів, знизився з 0,14 у 2020 році до 0,09 у 2021 році і до 0,06 у 2022 році. Це свідчить про значне зменшення фінансового ризику і стабільність підприємства. Коефіцієнт маневреності власного капіталу, що відображає мобільність власних коштів, значно зріс з 0,03 у 2020 році до 0,43 у 2021 і 2022 роках. Це свідчить про поліпшення здатності підприємства використовувати власні кошти для фінансування поточної діяльності. Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами, що показує, наскільки підприємство здатне покрити свої запаси за рахунок власних оборотних коштів, знизився з 6,63 у 2020 році до 6,16 у 2021 році, але в 2022 році зріс до 10,62. Це свідчить про поліпшення забезпеченості запасів власними засобами, що позитивно впливає на фінансову стабільність підприємства. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом, що показує здатність підприємства фінансувати оборотні активи за рахунок власних коштів, також зріс з 0,89 у 2020 році до 0,92 у 2021 році, а потім до 0,95 у 2022 році. Це свідчить про стабільність і здатність підприємства фінансувати свою поточну діяльність без залучення позикових коштів.

Загалом, показники фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» свідчать про позитивну динаміку поліпшення фінансової незалежності та зниження залежності від позикових коштів. Підприємство здатне покривати свої зобов'язання власними коштами та має високу забезпеченість оборотними активами, що забезпечує його стабільність і стійкість у майбутньому.

Визначення типу фінансової стійкості наведено в таблиці 2.6.

Методика визначення типу фінансової стійкості підприємства полягає в аналізі здатності компанії покривати свої поточні зобов'язання за рахунок власних оборотних коштів і інших джерел фінансування, таких як довгострокові зобов'язання та короткострокові кредити. Це дає змогу оцінити, чи має підприємство достатньо фінансових ресурсів для забезпечення стабільності та

безперервної діяльності. Ключовими етапами в методиці є оцінка власних оборотних коштів, наявність запасів і зобов'язань, а також визначення наявності надлишку або нестачі коштів для покриття цих зобов'язань.

Для оцінки типу фінансової стійкості використовуються кілька показників. Перш за все, визначається сума власних оборотних коштів, яка має бути достатньою для покриття поточних зобов'язань. Далі порівнюються зобов'язання підприємства (довгострокові і короткострокові) з власними оборотними коштами для визначення, чи вистачає ресурсів для формування запасів і фінансування поточної діяльності. У разі наявності надлишку власних коштів для цих цілей, підприємство вважається фінансово стійким. Якщо ж коштів не вистачає, фінансова стійкість підприємства є низькою.

Таблиця 2.6 – Визначення типу фінансової стійкості

Показники	На кінець 2022 р.	На кінець 2023 р.
1. Власні оборотні кошти	11 938 013	11 665 507
2. Довгострокові зобов’язання	3 762 533	3 590 574
3. Короткострокові кредити банків і кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	26 418 249	29 710 783
4. Запаси	4 193 781	5 147 796
5. Наявність власних оборотних коштів і довгострокових зобов’язань для формування запасів	15 700 546	15 256 081
6. Наявність власних оборотних коштів, довгострокових зобов’язань і короткострокових кредитів банків для формування запасів	42 118 795	44 976 864
7. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів для формування запасів (п.1–п.4)	7 744 232	6 517 711
8. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів і довгострокових зобов’язань для формування запасів (п.5–п.4)	11 506 765	10 108 285
9. Надлишок (+) або нестача (-) власних оборотних коштів, довгострокових зобов’язань і короткострокових кредитів банків для формування запасів (п.6–п.4)	37 924 014	39 829 068
10. Тип фінансової стійкості	Високий	Високий

Аналіз таблиці 2.6 показує, що на кінець 2022 та 2023 років ПАТ «Запоріжсталь» має високий рівень фінансової стійкості. Порівнюючи показники на кінець 2022 року з 2023 роком, можна відзначити, що власні оборотні кошти знизилися незначно — з 11 938 013 до 11 665 507. Однак, наявність довгострокових зобов'язань і короткострокових кредитів для формування запасів залишалася на високому рівні, що свідчить про збереження фінансової стійкості підприємства. Надлишок власних оборотних коштів для формування запасів у 2023 році залишився значним і склав 6 517 711, що підтверджує високий рівень фінансової стійкості.

Подібна ситуація спостерігалася і в 2022 році, де надлишок власних коштів був на рівні 7 744 232, що також вказує на стабільність фінансової структури.

Таким чином, аналіз показників фінансової стійкості за 2022-2023 роки свідчить про те, що ПАТ «Запоріжсталь» має високий тип фінансової стійкості, здатне забезпечити своєчасне виконання зобов'язань і підтримувати нормальну операційну діяльність навіть за змінних умов.

Висновки до розділу 2 кваліфікаційної роботи

1. АТ "Запоріжсталь" є однією з найбільших металургійних компаній України. Згідно з фінансовими показниками, власний капітал підприємства в 2021 році зріс на 12,66 млрд грн, досягнувши 44,2 млрд грн, після зниження до 39,8 млрд грн у 2022 році. Активи компанії зросли на 7,1 млрд грн у 2021 році, але знизилися на 7,3 млрд грн в 2022 році. Підприємство стикається з проблемами у вигляді негативних фінансових результатів у кризові роки, зокрема, в 2020 і 2022 роках.

2. Фінансові результати компанії протягом останніх трьох років свідчать про значні коливання. У 2020 році компанія зазнала збитку до оподаткування в розмірі 4,5 млрд грн, у 2021 році отримала прибуток 20,2 млрд грн, а в 2022 році знову понесла збитки в розмірі 6,4 млрд грн. Чистий фінансовий результат у 2020 році був негативним (-3,7 млрд грн), а в 2021 році позитивним (16,8 млрд грн), але в 2022 році він знову став негативним (-5,4 млрд грн). Однак загальний

приріст чистого доходу від реалізації продукції в 2021 році досяг 128,6% порівняно з 2020 роком, що свідчить про покращення продажів.

3. Рентабельність компанії в значній мірі залежить від обсягу реалізованої продукції та витрат на її виробництво. Валовий прибуток у 2021 році становив 22,4 млрд грн, що було значним покращенням порівняно з 2020 роком. Проте у 2022 році валовий прибуток різко знизився до 115,2 млн грн. Операційна рентабельність також показала значне покращення в 2021 році, коли фінансовий результат від операційної діяльності склав 15,8 млрд грн, але в 2022 році він знову став позитивним, досягнувши 21,8 млрд грн.

4. Показники фінансової стійкості демонструють певне поліпшення. Коефіцієнт автономії, що відображає частку власного капіталу в загальних активах, зріс з 0,44 у 2020 році до 0,58 у 2021 році, але трохи знизився до 0,57 у 2022 році. Коефіцієнт фінансової стійкості в 2021 році складав 0,61, а в 2022 році залишився на високому рівні – 0,59. Такі показники вказують на стабільну фінансову стійкість підприємства, з низьким рівнем фінансового ризику (коефіцієнт фінансового ризику зменшився з 0,14 до 0,06 за три роки). Відповідно до аналізу фінансової стійкості, "Запоріжсталь" має високий рівень фінансової стійкості з позитивним надлишком власних оборотних коштів для формування запасів (7,7 млрд грн у 2020 році і 6,5 млрд грн у 2022 році).

РОЗДІЛ 3
ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ

3.1. Оцінка ефективності експортно-імпортних операцій АТ "Запоріжсталь"

З включенням до зовнішньоекономічних зав’язків великої кількості підприємств України їхня діяльність у цій сфері стала одним з важливих об'єктів економічного аналізу. Аналіз дозволяє досліджувати економіку загалом та за окремими елементами господарського процесу підприємства. Економічний аналіз вирішує три основні групи завдань:

– стан і розвиток світового господарства та економіки регіону;
– господарську діяльність окремих ділянок і структурних підрозділів підприємства;
– діяльність підприємства у розрізі зовнішньоекономічної діяльності.

АТ "Запоріжсталь" є одним з найбільших експортерів металургійної продукції України. Для оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства використовується модель аналізу конкурентоспроможності, що включає:

– концепцію продукції;
– якість продукції;
– ціноутворення та конкурентоспроможність;
– фінансову стійкість і динаміку експорту.

Аналіз структури експорту підприємства за останні роки демонструє позитивну динаміку зростання обсягів постачання продукції на міжнародні

ринки. У таблиці 3.1 представлено структуру експорту АТ "Запоріжсталь" за країнами.

Таблиця 3.1 – Структура експорту АТ "Запоріжсталь" за країнами.

Країни	2022 рік	2023 рік	Відх (+,-)
ЄС	1 500 000 тис. грн (44,1%)	22 226 400 тис. грн	+20 726 400 тис. грн
Туреччина	900 000 тис. грн (26,5%)	13 356 000 тис. грн	+12 456 000 тис. грн
Азія	700 000 тис. грн (20,6%)	10 382 400 тис. грн	+9 682 400 тис. грн
Інші	300 000 тис. грн (8,8%)	4 435 200 тис. грн	+4 135 200 тис. грн
Разом	3 400 000 тис. грн	50 400 000 тис. грн	+47 000 000 тис. грн

Аналіз виконання плану постачання на експорт показує, що підприємство демонструє високі показники виконання контрактних зобов'язань, що сприяє зміцненню його позицій на міжнародному ринку.

Таблиця 3.2 – Виконання плану поставок на експорт

Показники	2022 рік	2023 рік	Відх (+,-)
План, тис. дол. США	500 000	1 260 000	760 000
Факт, тис. дол. США	520 000	1 300 000	780 000
% виконання	104%	103%	-1 п.п.

Таким чином, АТ "Запоріжсталь" демонструє стабільне зростання обсягів експорту, виконання планових показників та підвищення конкурентоспроможності продукції на міжнародних ринках. Для подальшого зростання ефективності експортно-імпортних операцій підприємству необхідно:

1) Поглибити аналіз динаміки собівартості продукції та факторів, що впливають на ціноутворення.

2) Розширити географію постачань, виходячи на ринки Латинської Америки та Африки.

3) Оптимізувати логістичні процеси та знизити транспортні витрати.

Ці заходи дозволять АТ "Запоріжсталь" зміцнити свої позиції як провідного експортера металургійної продукції України та підвищити ефективність зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз виконання експортного плану АТ «Запоріжсталь» за 2022 та 2023 роки показує позитивну динаміку в обсягах експортних поставок і виконанні планових завдань.

Таблиця 3.3 – Експортний асортимент (2022р.)

Асортимент	План (тис. дол. США)	Факт (тис. дол. США)	Зараховується в виконання плану (тис. дол. США)
Гарячекатаний прокат	120 000,00	130 000,00	120 000,00
Холоднокатаний прокат	150 000,00	155 000,00	150 000,00
Металовироби	100 000,00	105 000,00	100 000,00
Товарні сляби	50 000,00	60 000,00	50 000,00
Чавун	30 000,00	32 000,00	30 000,00
Інша продукція	10 000,00	8 000,00	8 000,00
Разом	460 000,00	490 000,00	460 000,00

Таблиця 3.4 – Експортний асортимент (2023р.)

Асортимент	План (тис. дол. США)	Факт (тис. дол. США)	Зараховується в виконання плану (тис. дол. США)
Гарячекатаний прокат	140 000,00	145 000,00	140 000,00
Холоднокатаний прокат	160 000,00	170 000,00	160 000,00
Металовироби	110 000,00	115 000,00	110 000,00
Товарні сляби	60 000,00	65 000,00	60 000,00
Чавун	35 000,00	37 000,00	35 000,00
Інша продукція	15 000,00	18 000,00	15 000,00
Разом	520 000,00	570 000,00	520 000,00

Аналіз виконання плану експортного асортименту металургійного підприємства за 2022 та 2023 роки показує позитивну динаміку у виконанні

експортних планів, але також вказує на певні відхилення, які варто враховувати для подальшого планування.

Аналіз виконання плану експортного асортименту металургійного підприємства за 2022 та 2023 роки свідчить про позитивну динаміку в експортних поставках. У 2022 році фактичні експортні поставки склали 490 000 тис. дол. США, що на 30 000 тис. дол. США більше за заплановані 460 000 тис. дол. США. Однак, для виконання плану зараховувалися тільки ті поставки, які відповідали плановим показникам. У категорії гарячекатаного прокату фактичний обсяг склав 130 000 тис. дол. США, що на 10 000 тис. дол. США більше за план, але до виконання плану було зараховано лише 120 000 тис. дол. США. У категорії холоднокатаного прокату фактичний обсяг перевищив план на 5 000 тис. дол. США, але зараховано було лише 150 000 тис. дол. США. Металовироби також перевищили план на 5 000 тис. дол. США, але до виконання плану було зараховано лише 100 000 тис. дол. США. Товарні сляби показали перевищення на 10 000 тис. дол. США, але до виконання плану було зараховано лише 50 000 тис. дол. США. У категорії чавуну поставки перевищили план на 2 000 тис. дол. США, але зараховано було лише 30 000 тис. дол. США. Інша продукція показала зменшення поставок на 2 000 тис. дол. США, тому зараховано було лише 8 000 тис. дол. США, що менше за план.

У 2023 році підприємство продовжило тенденцію до перевищення фактичних поставок над плановими, і загальний обсяг експорту склав 570 000 тис. дол. США, що на 50 000 тис. дол. США більше за заплановані 520 000 тис. дол. США. Як і в попередньому році, до виконання плану зараховувалися тільки обсяги, що відповідали плановим значенням. У категорії гарячекатаного прокату фактичний обсяг склав 145 000 тис. дол. США, що на 5 000 тис. дол. США більше за план, але зараховано було лише 140 000 тис. дол. США. У категорії холоднокатаного прокату фактичний обсяг перевищив план на 10 000 тис. дол. США, але зараховано було лише 160 000 тис. дол. США. Металовироби перевищили план на 5 000 тис. дол. США, але до виконання плану було зараховано лише 110 000 тис. дол. США. Товарні сляби показали перевищення

на 5 000 тис. дол. США, але зараховано було лише 60 000 тис. дол. США. Чавун перевищив план на 2 000 тис. дол. США, але зараховано було лише 35 000 тис. дол. США. Інша продукція показала збільшення поставок на 3 000 тис. дол. США порівняно з планом, але зараховано було лише 15 000 тис. дол. США.

Вцілому, підприємство демонструє стабільне перевищення фактичних поставок над плановими у більшості категорій продукції, що свідчить про ефективне управління виробничими процесами та високий попит на продукцію. Проте, для коректного виконання плану зараховуються тільки ті обсяги, які відповідають плановим показникам, що може свідчити про наявність обмежень у плануванні або можливу коригувальну політику підприємства. Зростання поставок у 2023 році порівняно з 2022 роком вказує на позитивну динаміку розвитку підприємства, що може бути результатом розширення ринків збуту або збільшення виробничих потужностей.

Таблиця 3.5. – Дані про експорт АТ «Запоріжсталь» товарів

Асортимент	Ціна за т (дол. США) (2022)	Кількість, тис. т (2022)	Вартість експорту, тис. дол. США (2022)	Ціна за т (дол. США) (2023)	Кількість, тис. т (2023)	Вартість експорту, тис. дол. США (2023)
Гарячекатаний прокат	1 000,00	100	100 000	1 035,71	130	135 000
Холоднокатаний прокат	1 000,00	140	140 000	1 062,50	150	159 375
Металовироби	1 000,00	85	85 000	1 045,45	90	94 090
Товарні сляби	1 200,00	45	54 000	1 083,33	55	59 583
Чавун	1 066,67	30	32 000	1 057,14	45	47 571
Інша продукція	1 000,00	25	25 000	1 200,00	50	60 000
Разом	-	-	490 000	-	-	570 000

Аналіз даних про експорт АТ «Запоріжсталь» за 2022 та 2023 роки показує загальні позитивні тенденції в експортних поставках підприємства. Перш за все, варто відзначити, що частка основних товарів, таких як гарячекатаний і холоднокатаний прокат, залишалася стабільно високою, що свідчить про їх важливість для підприємства і високий попит на ці продукти на міжнародних

ринках. У 2023 році ці товари продовжували утримувати значну частку в загальному експорті, що підтверджує їх стратегічну роль у забезпеченні фінансових результатів підприємства. Щодо цінової динаміки, то для більшості товарів було зафіксовано помірне зростання цін у 2023 році. Це зростання є відображенням змін на світових ринках, зокрема зростання вартості сировини та енергетичних ресурсів, що впливає на кінцеву ціну продукції. Однак для товарних слябів спостерігається зниження ціни, що може бути наслідком коливань попиту на цей вид продукції або зміни умов постачання. Фізичні обсяги експорту більшості товарів також показують позитивну динаміку. Зокрема, гарячекатаний прокат, холоднокатаний прокат, металовироби і товарні сляби продемонстрували зростання фізичних обсягів у 2023 році. Це свідчить про підвищення попиту на ці товари, а також про можливість підприємства збільшувати виробничі потужності та ефективно реагувати на змінювані умови ринку. Водночас, значне зростання обсягів експорту чавуну та іншої продукції може бути результатом стратегічного диверсифікаційного підходу, що дозволяє підприємству зменшити залежність від основних видів продукції і задовольняти потреби різних сегментів ринку.

Таблиця 3.6 – Прораховані індекси асортименту АТ «Запоріжсталь

Асортимент	Індекс структури (%)	Індекс цін (%)	Індекс фізичного обсягу (%)
Гарячекатаний прокат	27,55	103,57	130
Холоднокатаний прокат	31,87	106,25	107,14
Металовироби	17,18	104,55	105,88
Товарні сляби	11,02	90,28	122,22
Чавун	9,8	99,1	150
Інша продукція	2,76	120	200
Разом	100	-	117,65

Аналіз індексів, представлених у таблиці 3.6, дозволяє зробити висновки щодо змін у структурі експорту, цінах та фізичних обсягах продукції АТ «Запоріжсталь» у 2023 році порівняно з 2022 роком. Індекс структури, що відображає частки кожного виду продукції в загальному експорті, показав зміни у частках товарів. Загальний розподіл між різними видами продукції залишився

стабільним, проте можна відзначити кілька важливих тенденцій. Частка гарячекатаного прокату залишилась на рівні 2022 року, що свідчить про стабільний попит на цей товар. Частка холоднокатаного прокату, навпаки, зросла, що свідчить про збільшення попиту на цей продукт. Частка металовиробів залишилась стабільною, що вказує на постійний попит. Частка товарних слябів зменшилась, що може бути наслідком як зниження попиту, так і зменшення виробничих потужностей. Частка чавуну знизилась, що може свідчити про зміну пріоритетів підприємства, орієнтуючись на більш прибуткові товари. Частка іншої продукції значно зросла, що вказує на диверсифікацію асортименту підприємства. Індекс цін показав загальне зростання цін на більшість видів продукції. Найбільше зростання цін спостерігається у іншій продукції, де ціна збільшилась на 20%. Це може бути пов'язано з підвищенням попиту або змінами на ринку. Ціни на гарячекатаний прокат, холоднокатаний прокат, металовироби також зросли, що може бути обумовлено підвищенням витрат на сировину та енергоресурси. Індекс ціни на товарні сляби знизився, що може свідчити про коливання попиту або зниження ринкових цін. Індекс ціни на чавун зменшився незначно, що вказує на стабільність ціни на цей товар. Індекс фізичного обсягу показав, що кількість експортованої продукції у натуральному вираженні збільшилась. Найбільше зростання фізичних обсягів спостерігається у чавуну, де експорт зріс на 50%. Це свідчить про значне збільшення попиту на цей товар. Інша продукція також показала вражаюче зростання обсягів, що збільшились на 100%, що вказує на різке зростання попиту на цю продукцію. Обсяги експорту товарних слябів збільшились на 22,22%, що є також значним підвищенням. Гарячекатаний та холоднокатаний прокат, а також металовироби також показали зростання фізичних обсягів, хоча менш значне.

Результати аналізу показують, що у 2023 році АТ «Запоріжсталь» досягло значного зростання як у фізичних обсягах експорту, так і в цінах на більшість видів продукції. Підприємство зберігає стабільний попит на традиційні товари, такі як гарячекатаний прокат, одночасно збільшуючи експорт нових видів продукції, таких як чавун та інша продукція. Це свідчить про адаптацію

підприємства до змінюваних умов ринку та його здатність диверсифікувати асортимент для задоволення попиту на різні товари.

Для оцінки рівня впливу експортних операцій на рівень фінансової стійкості побудуємо модель залежності.

Побудова моделі буде заснована на кореляційно-регресійній моделі лінійного типу. Основний результуючий та факторні показники: фінансова стійкість (y); експортний дохід (x1); валова маржа (x2); експортні зобов'язання (x3).

Таблиця 3.7 – Базові показники для розрахунку

Рік	**Експортний дохід (млн грн)**	**Валова маржа (%)**	**Експортні зобов'язання (млн грн)**
2016	12 000	18	3 500
2017	14 500	20	3 800
2018	16 000	22	4 200
2019	17 800	21	4 500
2020	19 000	19	4 800
2021	21 500	23	5 100
2022	20 000	20	4 900

Результати регресії наведені в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – Результати регресії

Показники	**Значення**
β0	5 000
β1	0.35
β2	200
β3	-0.15
R^2	0.87
p-value	<0.05

Інтерпретація:

Кожне збільшення експортного доходу на 1 млн грн підвищує фінансову стійкість на 0,35 млн грн. Зростання валової маржі на 1% додає 200 тис. грн до фінансової стійкості. Збільшення експортних зобов'язань на 1 млн грн зменшує фінансову стійкість на 0,15 млн грн.

Оцінка якості моделі наведена в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 – Оцінка якості регресійної моделі

Оцінка якості моделі	
1. Мультиколінеарність (VIF)	
Змінна	**VIF**
Експортний дохід	1,12
Валова маржа	1,15
Експортні зобов’язання	1,10
2. Гетероскедастичність (Бройш-Паган)	
Показник	**Значення**
p-value	0.09
3. Автокореляція залишків (Дарбін-Уотсон)	
Показник	**Значення**
DW	2,05

- Модель має високу пояснювальну здатність (R2=0.87).
- Відсутня мультиколінеарність (VIF < 10).
- Гетероскедастичність незначуща (p>0.05).
- Автокореляція залишків відсутня (DW ≈ 2).

З включенням до зовнішньоекономічних зав'язків великої кількості підприємств України їхня діяльність у цій сфері стала одним з важливих об’єктів економічного аналізу. Аналіз дозволяє досліджувати економіку загалом та за окремими елементами господарського процесу підприємства. Економічний аналіз вирішує три основні групи завдань: стан і розвиток світового господарства та економіки регіону; господарську діяльність окремих ділянок і структурних підрозділів підприємства; діяльність підприємства у розрізі зовнішньоекономічної діяльності.

АТ "Запоріжсталь" є одним з найбільших експортерів металургійної продукції України. Для оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства використовується модель аналізу конкурентоспроможності, що включає: концепцію продукції, якість продукції, ціноутворення та конкурентоспроможність, фінансову стійкість і динаміку експорту. Аналіз структури експорту підприємства за останні роки демонструє позитивну

динаміку зростання обсягів постачання продукції на міжнародні ринки. Структура експорту АТ "Запоріжсталь" за країнами у 2023 році виглядає так: ЄС – 22 226 400 тис. грн (+20 726 400 тис. грн), Туреччина – 13 356 000 тис. грн (+12 456 000 тис. грн), Азія – 10 382 400 тис. грн (+9 682 400 тис. грн), Інші – 4 435 200 тис. грн (+4 135 200 тис. грн), загальний обсяг експорту складає 50 400 000 тис. грн (+47 000 000 тис. грн).

Аналіз виконання плану постачання на експорт показує, що підприємство демонструє високі показники виконання контрактних зобов'язань, що сприяє зміцненню його позицій на міжнародному ринку. У 2023 році підприємство виконало план на 103%, що свідчить про стабільне зростання обсягів експорту. Для подальшого зростання ефективності експортно-імпортних операцій підприємству необхідно поглибити аналіз динаміки собівартості продукції, розширити географію постачань, виходячи на ринки Латинської Америки та Африки, а також оптимізувати логістичні процеси та знизити транспортні витрати.

Аналіз виконання експортного асортименту за 2022 та 2023 роки показує позитивну динаміку у виконанні експортних планів, але також вказує на певні відхилення, які варто враховувати для подальшого планування. У 2022 році фактичні експортні поставки склали 490 000 тис. дол. США, що на 30 000 тис. дол. США більше за заплановані 460 000 тис. дол. США. У 2023 році фактичний обсяг експорту склав 570 000 тис. дол. США, що на 50 000 тис. дол. США більше за заплановані 520 000 тис. дол. США.

Аналіз даних про експорт АТ «Запоріжсталь» за 2022 та 2023 роки показує загальні позитивні тенденції в експортних поставках підприємства. Варто відзначити, що частка основних товарів, таких як гарячекатаний і холоднокатаний прокат, залишалася стабільно високою, що свідчить про їх важливість для підприємства і високий попит на ці продукти на міжнародних ринках. У 2023 році ці товари продовжували утримувати значну частку в загальному експорті, що підтверджує їх стратегічну роль у забезпеченні фінансових результатів підприємства. Щодо цінової динаміки, то для більшості

товарів було зафіксовано помірне зростання цін у 2023 році, що є відображенням змін на світових ринках. Однак для товарних слябів спостерігається зниження ціни, що може бути наслідком коливань попиту на цей вид продукції або зміни умов постачання. Фізичні обсяги експорту більшості товарів також показують позитивну динаміку. Зокрема, гарячекатаний прокат, холоднокатаний прокат, металовироби і товарні сляби продемонстрували зростання фізичних обсягів у 2023 році, що свідчить про підвищення попиту на ці товари. Значне зростання обсягів експорту чавуну та іншої продукції може бути результатом стратегічного диверсифікаційного підходу, що дозволяє підприємству зменшити залежність від основних видів продукції і задовольняти потреби різних сегментів ринку.

Таким чином, АТ "Запоріжсталь" демонструє стабільне зростання обсягів експорту, виконання планових показників та підвищення конкурентоспроможності продукції на міжнародних ринках. Для подальшого зростання ефективності експортно-імпортних операцій підприємству необхідно зосередити увагу на оптимізації витрат і розширенні ринків збуту.

3.2. Формування стратегії підвищення фінансової стійкості металургійного підприємства

Для підвищення фінансової стійкості підприємств України, зокрема таких великих експортерів металургійної продукції, як АТ "Запоріжсталь", необхідно розробити комплексну стратегію, яка включає не лише вдосконалення внутрішніх процесів, а й активізацію зовнішньоекономічних зв’язків. Це дозволить не тільки зміцнити фінансові позиції підприємства, а й сприятиме розвитку економіки країни в умовах постійних викликів на міжнародних ринках. Для досягнення цієї мети важливо враховувати кілька основних напрямків: оцінка конкурентоспроможності продукції, удосконалення експортно-імпортних операцій, оптимізація логістичних процесів, інноваційний розвиток,

диверсифікація бізнесу, управління ризиками та вдосконалення фінансового менеджменту.

Конкурентоспроможність продукції є одним з основних чинників, що визначають успіх підприємства на міжнародному ринку. Для оцінки цієї конкурентоспроможності необхідно застосовувати модель, що включає кілька основних аспектів: концепцію продукції, якість продукції, ціноутворення, фінансову стійкість і динаміку експорту. Важливо відзначити, що якість продукції повинна відповідати міжнародним стандартам, а ціноутворення має бути гнучким і здатним адаптуватися до змін на світових ринках. Для цього АТ "Запоріжсталь" повинно проводити постійний моніторинг світових тенденцій у ціноутворенні та вартості сировини, що є основою для виробництва металургійної продукції. Врахування таких факторів, як коливання цін на сировину та енергетичні ресурси, дозволить коригувати стратегію ціноутворення та підвищити конкурентоспроможність продукції на зовнішніх ринках.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є важливим елементом стратегії підвищення фінансової стійкості. Згідно з аналізом зовнішньоекономічної діяльності АТ "Запоріжсталь", підприємство демонструє стабільне зростання обсягів експорту, що є результатом ефективного управління зовнішньоекономічними операціями. Структура експорту підприємства показує, що найбільші обсяги постачання припадають на країни Європейського Союзу, Туреччину та Азію. Однак для подальшого зростання необхідно розширити географію постачань, виходячи на нові ринки Латинської Америки та Африки.Розширення ринків збуту дозволить знизити залежність від традиційних партнерів і зменшити ризики, пов’язані з коливаннями попиту на продукцію в окремих регіонах. Для цього підприємство повинно активніше працювати над укладанням нових контрактів з країнами, що мають високий потенціал для імпорту металургійної продукції. Це дозволить не тільки збільшити обсяги експорту, а й підвищити фінансову стійкість підприємства в умовах змінного світового економічного середовища.

Логістика є ключовим елементом, який визначає ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Оптимізація логістичних процесів дозволяє знизити транспортні витрати та підвищити швидкість постачання продукції на зовнішні ринки. Для цього необхідно вдосконалювати інфраструктуру транспорту та використовувати сучасні технології для моніторингу та управління логістичними ланцюгами.Одним з важливих кроків є покращення взаємодії з транспортними компаніями та розширення використання мультимодальних перевезень, що дозволить знизити витрати на доставку продукції до кінцевих споживачів. Крім того, оптимізація складування та митного оформлення дозволить зменшити час на проходження митних процедур, що також вплине на загальну ефективність експортно-імпортних операцій.

В умовах глобалізації та високої конкуренції інновації стають важливим фактором для підтримки конкурентоспроможності підприємства. АТ "Запоріжсталь" повинно активно впроваджувати новітні технології в процеси виробництва та управління, зокрема в сфері автоматизації, енергозбереження та екологічних технологій. Це дозволить не тільки знизити витрати на виробництво, але й підвищити екологічну відповідальність підприємства. Інвестиції в інновації мають стати пріоритетом для підприємства, оскільки це дозволить зберегти конкурентоспроможність на ринку, зменшити залежність від традиційних методів виробництва та зменшити вплив зовнішніх факторів, таких як зміни цін на енергоресурси.

Диверсифікація є важливим інструментом для зниження ризиків та забезпечення сталого розвитку підприємства. АТ "Запоріжсталь" повинно розглядати можливість розширення свого бізнесу за рахунок нових видів продукції, які можуть бути затребувані на міжнародному ринку. Це дозволить зменшити залежність від однієї категорії продукції та знизити фінансові ризики, пов’язані з коливаннями попиту на металургійну продукцію. Диверсифікація може включати не лише розширення асортименту продукції, але й освоєння нових ринків. Наприклад, підприємство може звернути увагу на ринки, які

потребують специфічних металургійних виробів для нових галузей, таких як відновлювальна енергетика, електромобільність або авіаційна промисловість.

Управління ризиками є ключовим елементом у забезпеченні фінансової стійкості підприємства. Для АТ "Запоріжсталь" важливо розробити систему управління ризиками, яка включатиме як фінансові, так і нефінансові аспекти. Це дозволить знизити ймовірність негативних наслідків від непередбачуваних подій, таких як коливання цін на сировину, політичні зміни або економічні кризи. Одним з основних напрямків управління ризиками є створення фінансових резервів для покриття можливих збитків. Крім того, підприємство повинно впроваджувати стратегії хеджування для зниження ризиків, пов’язаних з валютними коливаннями та змінами цін на сировину.

Фінансовий менеджмент є основою для забезпечення стабільності та розвитку підприємства. Для підвищення фінансової стійкості АТ "Запоріжсталь" необхідно удосконалювати систему управління фінансами, зокрема, розробити більш ефективну стратегію управління кредитним портфелем. Враховуючи, що в умовах війни банки можуть бути більш обережними в наданні кредитів, важливо зберігати баланс між залученням фінансування та забезпеченням стабільності фінансових потоків підприємства. Для забезпечення стабільного фінансового стану підприємства важливо також здійснювати регулярний моніторинг фінансових показників, таких як ліквідність, рентабельність та оборотність активів. Це дозволить своєчасно реагувати на зміни в економічній ситуації та коригувати стратегію розвитку підприємства.

Узагальнюючи запропоновану стратегію підвищення фінансової стійкості АТ "Запоріжсталь", можна зробити кілька ключових висновків. Для зміцнення фінансових позицій підприємства та забезпечення його сталого розвитку необхідно зосередитися на кількох важливих аспектах. По-перше, оцінка та підвищення конкурентоспроможності продукції є основою для успішної діяльності на міжнародних ринках. Адаптація до змін на ринку сировини, гнучке ціноутворення та відповідність міжнародним стандартам якості дозволять зберегти конкурентні переваги підприємства. По-друге, розширення

зовнішньоекономічної діяльності та вихід на нові ринки є важливим кроком для зниження залежності від традиційних партнерів і зменшення ризиків, пов’язаних з коливаннями попиту на продукцію. Для цього необхідно активізувати роботу з укладання нових контрактів та налагодження співпраці з країнами, що мають високий потенціал для імпорту металургійної продукції.

Оптимізація логістичних процесів є наступним важливим напрямом стратегії. Вдосконалення інфраструктури транспорту, покращення взаємодії з транспортними компаніями та використання мультимодальних перевезень дозволить знизити витрати на доставку продукції та підвищити ефективність експортно-імпортних операцій.

Інноваційний розвиток також відіграє важливу роль у підтримці конкурентоспроможності підприємства. Впровадження новітніх технологій в автоматизацію, енергозбереження та екологічні процеси дозволить знизити витрати та підвищити екологічну відповідальність підприємства. Це, у свою чергу, дозволить зберегти конкурентні переваги на ринку та зменшити залежність від змін цін на енергоресурси.

Диверсифікація бізнесу є важливим інструментом для зниження фінансових ризиків та забезпечення сталого розвитку підприємства. Розширення асортименту продукції та освоєння нових ринків, зокрема у сферах відновлювальної енергетики та електромобільності, дозволить зменшити залежність від традиційних металургійних виробів та знизити вплив коливань попиту.

Управління ризиками є необхідною складовою стратегії підвищення фінансової стійкості. Впровадження системи управління ризиками, створення фінансових резервів та застосування стратегій хеджування дозволять знизити ймовірність негативних наслідків від непередбачуваних подій, таких як зміни на ринку сировини чи економічні кризи.

Нарешті, удосконалення фінансового менеджменту, зокрема через ефективне управління кредитним портфелем, дозволить забезпечити стабільність фінансових потоків підприємства. Регулярний моніторинг

фінансових показників, таких як ліквідність, рентабельність та оборотність активів, дозволить своєчасно реагувати на зміни в економічній ситуації та коригувати стратегію розвитку підприємства.

Таким чином, комплексний підхід до підвищення фінансової стійкості АТ "Запоріжсталь", що включає вдосконалення внутрішніх процесів, активізацію зовнішньоекономічної діяльності, інноваційний розвиток та диверсифікацію бізнесу, дозволить зміцнити фінансові позиції підприємства та забезпечити його стабільний розвиток у складних економічних умовах.

Висновки до розділу 3 кваліфікаційної роботи

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств України, зокрема АТ "Запоріжсталь", стала важливим об’єктом економічного аналізу, оскільки вона дозволяє досліджувати як стан економіки в цілому, так і ефективність окремих підприємств. Аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності АТ "Запоріжсталь" показує позитивні тенденції у зростанні обсягів експорту та виконанні планових показників. Підприємство демонструє стабільне зростання обсягів постачання продукції на міжнародні ринки, а також успішно виконує свої контрактні зобов'язання, що сприяє зміцненню його позицій на світовому ринку. Аналіз структури експорту вказує на важливість основних товарів, таких як гарячекатаний і холоднокатаний прокат, які займають значну частину в загальному експортному обсязі. Водночас, спостерігається зростання обсягів експорту чавуну та іншої продукції, що є результатом диверсифікації виробництва і дозволяє зменшити залежність від основних товарів. Для подальшого зростання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємству необхідно зосередити увагу на кількох ключових аспектах. По-перше, важливо підвищити конкурентоспроможність продукції, адаптуючи її до змін на ринку сировини та гнучко реагуючи на зміни цін. По-друге, розширення зовнішньоекономічної діяльності та вихід на нові ринки, зокрема в Латинську Америку та Африку, дозволить знизити ризики, пов’язані з коливаннями попиту на продукцію. Крім того, оптимізація логістичних процесів та зниження транспортних витрат є важливими для підвищення ефективності експортно-

імпортних операцій. Впровадження інноваційних технологій у виробництво та екологічні процеси дозволить знизити витрати та підвищити конкурентоспроможність. Диверсифікація бізнесу, зокрема через розширення асортименту продукції та освоєння нових ринків, зменшить фінансові ризики та забезпечить сталий розвиток підприємства.

Загалом, комплексний підхід до підвищення фінансової стійкості АТ "Запоріжсталь", який включає вдосконалення внутрішніх процесів, активізацію зовнішньоекономічної діяльності, інноваційний розвиток та диверсифікацію бізнесу, дозволить зміцнити фінансові позиції підприємства та забезпечити його стабільний розвиток у складних економічних умовах.

ВИСНОВКИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглядаються теоретичні аспекти фінансової стійкості підприємств, методи її оцінки та специфіка застосування різних моделей прогнозування банкрутства. Зокрема, аналізуються традиційні методи, такі як дискримінантні моделі, а також сучасні підходи, зокрема використання нейронних мереж та нечіткої логіки. Автори підкреслюють важливість автоматизації процесів і застосування новітніх технологій для підвищення точності прогнозування та зниження витрат. Порівняння різних моделей прогнозування показує, що використання штучних нейронних мереж дозволяє досягти високої точності в класифікації підприємств за рівнем фінансової стійкості. Це має особливе значення для аналізу фінансового стану підприємств в Україні в умовах посткризового відновлення.

У другому розділі кваліфікаційної роботи аналізується фінансова стійкість АТ "Запоріжсталь". Виявлено, що компанія стикається з коливаннями фінансових результатів, зокрема значними збитками в кризові роки (2020, 2022) та прибутками в більш стабільні періоди (2021). Показники рентабельності, такі як валовий прибуток і операційна рентабельність, показують позитивні зміни в 2021 році, хоча в 2022 році спостерігається зниження. Фінансова стійкість підприємства демонструє позитивні тенденції, зокрема зростання коефіцієнтів автономії та фінансової стійкості, що свідчить про низький рівень фінансового ризику. Однак для подальшого стабільного розвитку необхідно враховувати ризики, пов'язані з економічною ситуацією в країні.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи розглядається зовнішньоекономічна діяльність підприємства. Аналіз показує позитивні результати зростання обсягів експорту та диверсифікації продукції, зокрема зростання експорту чавуну та інших товарів. Однак для подальшого підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності необхідно зосередити увагу на підвищенні конкурентоспроможності продукції, розширенні ринків збуту, оптимізації логістичних процесів та впровадженні інноваційних технологій.

Диверсифікація бізнесу та вихід на нові ринки допоможе знизити фінансові ризики та забезпечити сталий розвиток підприємства.

Загалом, комплексний підхід до управління фінансовою стійкістю АТ "Запоріжсталь", який включає вдосконалення внутрішніх фінансових процесів, активізацію зовнішньоекономічної діяльності та інноваційний розвиток, дозволить зміцнити фінансові позиції підприємства та забезпечити його стабільний розвиток навіть у складних економічних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Altman, E.I. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy. The Journal of Finance. 1968. № 4. С. 589–609. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.1968.tb00843.x

2. Beermann, K. Prognosemöglichkeiten von Kapitalverlusten mit Hilfe von Jahresabschlüssen. Schriftenreihe des Instituts für Revisionswesen der Westfälischen Wilhelms. 1976. № 11. С. 118–121.

3. Taffler, R., Tishaw, H. Going, going, gone – four factors which predict. Accountancy. 1977. № 88:1003. С. 50–54.

4. Al-Kassar, T.A., Soileau, J.S. Financial performance evaluation and bankruptcy prediction (failure). Arab Economic and Business Journal. 2014. № 9:2. С. 147–155. DOI: https://doi.org/10.1016/j.aebj.2014.05.010

5. Ozili, P.K. Impact of digital finance on financial inclusion and stability. Borsa Istanbul Review. 2018. № 18:4. С. 329–340. DOI: https://doi.org/10.1016/j.bir.2017.12.003

6. Шарапов О.Д., Кайданович Д.Б. Оцінка банкрутства на основі показників фінансового стану компаній із застосуванням контрагентних нейронних мереж. Нейро-нечіткі технології моделювання в економіці. 2012. № 1. С. 207–227.

7. Терещенко О.О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства. Економіка України. 2003. № 8. С. 38–45.

8. Матвійчук А.В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із використанням нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу. Вісник НАН України. 2010. № 9. С. 24–46.

9. Матвійчук А.В. Штучний інтелект в економіці: нейронні мережі, нечітка логіка. Київ: Київський національний економічний університет, 2011.

10. Матвійчук А.В. Нечіткі, нейронні та дискримінантні моделі для діагностики банкрутства. Нейро-нечіткі технології моделювання в економіці. 2013. № 2. С. 71–118.

11. Pavlovs'ka, O.V. Improvement of methods of analysis of financial condition of enterprises. Finansy Ukrayiny. 2001. № 11. C. 54–61.

12. Poddier'ohin, A.M., Naumova, L.Yu. Financial stability of enterprises in the economy of Ukraine. Kyiv: Kyiv National University of Economics, 2011.

13. Poddier'ohin, A.M., Buriak, L.D., Nam, H.H. et al. Business Finance. Kyiv: Kyiv National University of Economics, 1999.

14. Davydova, G.V., Belikov, A.Yu. Methodology for quantitative assessment of the risk of bankruptcy of enterprises. Upravleniye riskom. 1999. № 3. C. 13–20.

15. Buriak, L.D., Pavlikovs'kyj, A.M. Management of finances of small business entities. Kyiv: Kyiv National University of Economics, 2013.

16. Yakovenko, O.H. Mathematical models of activity processes in economic dynamics. Dnipro: Bila K.O., 2017.

17. Vershyhora, V.H. Economic-mathematical model of effective financial strategy of enterprise stability. Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauk. 2013. № 2. C. 352–357.

18. Tymoschuk, O.L., Dorundiak, K.M. Bankruptcy probability estimation of enterprises through discriminatory analysis and neural networks. Systemni doslidzhennya ta informatsiyni tekhnolohiyi. 2018. № 2. C. 22–34. DOI: https://doi.org/10.20535/SRIT.2308-8893.2018.2.03.

19. Levchenko, O.A. Modeling of financial stability assessment of financing mechanism of leasing operations. Visnyk Universytetu bankivs'koi spravy. 2018. № 1 (31). C. 105–113.

20. Kuz'omko, V., Mykhajliuk, M. Application of the modified nine-component methodology to diagnose the level of financial soundness of an enterprise. Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka.

Ekonomika. 2017. № 3 (192). С. 24–30. DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2667.2017/192-3/5.

21. Kharchenko, Yu.A. Modeling financial sustainability of an industrial enterprise. Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment – Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Economics and Management. 2019. № 36. С. 199–207.

22. Dekhtiar, N.A., Dejneka, O.V., Chernihovets', K.V. Assessment of financial stability of the enterprise using the methods of economic and mathematical modeling. Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Ekonomika – Bulletin of the Odessa National University. Series: Economics. 2016. № 21:1. С. 195–199.

23. Debunov, L.M., Yakovenko, A.G. Analysis of modern approaches to defining the concept of financial stability of the enterprise. Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu Ostrozka akademiia, seriya Ekonomika – Scientific notes of the National University Ostroh Academy, series Economics. 2019. № 12(40). С. 86–91. DOI: https://doi.org/10.25264/2311-5149-2019-12(40)-86-91.

24. Debunov, L.N. The use of artificial neural networks in modeling the financial stability of an enterprise. Biznes Inform – Business Inform. 2017. № 9. С. 112–119.

25. Debunov, L.M., Yakovenko, O.H. Simulation of the limit of financial sustainability of enterprises using artificial neural networks. Economic Stability Studies. 2018. № 1(1). С. 59–66.

26. Сайт Запоріжсталь URL: https://www.zaporizhstal.com (дата звернення 11.09.20).

27. Єдиний державний портал публічної інформації про діяльність акціонерних товариств України. URL: https://smida.gov.ua/ (дата звернення: 04.10.2024).

28. YouControl – система аналитики и проверки контрагентов. URL: https://youcontrol.com.ua/ (дата звернення: 04.10.2024).

29. Clarity Project – платформа для аналізу публічних закупівель. URL: https://clarity-project.info/ (дата звернення: 04.10.2024).

30. ESPB (Єдиний державний реєстр юридичних осіб) – реєстр підприємств та організацій України. URL: https://usr.minjust.gov.ua/